

MANYE XXIV.

Többnyelvűség és kommunikáció Kelet-Közép-Európában

ÖSSZEFOGLALÓK

XXIV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus
Kolozsvár, 2014. április 24–26.

XXIV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus Kolozsvár, 2014. április 24–26.

A kongresszust rendezi:

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék
Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete (MANYE)
Kolozsvári Akadémiai Bizottság

Házigazdák:

Dr. Soós Anna, egyetemi docens, a BBTE rektorhelyettese
Dr. Fazakas Emese, egyetemi docens, a BBTE BTK dékánhelyettese

Programbizottság:

Dr. Benő Attila
Dr. Fazakas Emese
Dr. Fóris Ágota
Dr. Klaudy Kinga
Dr. Prószéky Gábor
Dr. Sárdi Csilla
Dr. Szöllősy-Sebestyén András
Dr. Zsemlyei Borbála

Szervezőbizottság:

Dr. Fazakas Emese, elnök
Dr. Prószéky Gábor, a MANYE elnöke
Dr. Benő Attila
Dr. Zsemlyei Borbála
Katona Hajnal Tünde, titkár

Bátori Gyopár, Bényei-Csáky Szabolcs Levente, dr. Biró Enikő, Borbély Lajos,
Both Csaba Attila, Dimény Hajnalka, Fodor Klára, Furu Adél, Homa Ildikó,
Ivácsony Zsuzsanna, Józsa Klára Lídia, Kádár Réka Katalin, Kovács Kinga Tünde,
Láng Adrienn Ivett, Lingvay Julianna, Madarász Melinda-Orsolya,
Makkai Tamara-Csilla, Máthé Zsolt, Molnár Erika, Román Ilona,
Talpas Botond, Tulit Gyopár

FÓRIS ÁGOTA

A terminológia szerepe a többnyelvű Európában
(Brassai-előadás)

Kulcsszavak: terminológia, terminológiai rendszer, szakmai kommunikáció, fogalom, jelentés

A terminológiai vizsgálatok a szakszókinccsel foglalkoznak. A terminológiai vizsgálatok kiindulása fogalmi-kommunikációs alapú: a nyelvet olyan kommunikációs rendszernek tekintik, amelynek feladata a fogalmakban absztrahált ismeretek közvetítése. Ezért a fogalmat, valamint a fogalom és a jelölő viszonyát, a jelentést állítják a kérdéskör középpontjába. A terminológiai vizsgálatokban fontos a rendszeralapú vizsgálat: minden fogalom valamilyen fogalomrendszerben létezik, az egyedi fogalmak leírása csak a teljes rendszer ismeretében lehetséges – ugyanígy az egyes fogalmakat jelölő terminusok megadása és leírása csak a fogalmi és a terminológiai rendszer segítségével oldható meg. Ezért egy-egy terminológiai rendszer használatához adott (szakmai és nyelvi) ismeretek birtoklására van szükség. Ez következik abból, hogy a terminussal jelölt fogalom a dologi ismeretekből absztrakcióval alakult ki úgy, hogy az absztrakciós folyamat során a közös jegyek kerültek kiemelésre, az egyedi jegyek viszont a fogalom egymást követő szintjein fokozatosan elmaradtak.

Az előadás célja a főbb terminológiai irányzatok és módszerek és a terminológia szakmai kommunikációban betöltött szerepének áttekintése, a terminológia többnyelvű világban betöltött jelentőségnek és más alkalmazott nyelvészeti ágakkal való kapcsolatának bemutatása.

KIS ÁDÁM

Könyvszöveg a digitális korban

Kulcsszavak: könyvszöveg, kommunikációelmélet, speciális szövegváltozat, szövegforma, szövegperformancia

A könyvkultúra paradigmaváltását éljük éppen át. Ez számos kommunikációelméleti, informatikai és nyelvi problémát vet fel. Ezek szintézise lehet egyfajta szövegnyelvészeti megközelítés, melynek az az alapja, hogy a könyvet speciális szövegváltozatnak tekintjük.

Agondolatmenet Thienemann Tivadar irodalomtörténeti megközelítését követi (amit Thienemann irodalomnak nevez, az egyértelműen azonosítható a szöveggel). Ennek lényege, hogy a szöveggközvetítés technikai megvalósítása meghatározza, hogy mekkora lehet a szerző és a közönség (azaz kommunikációelméleti terminológiában) a forrás és a nyelő közötti távolság, és ezzel egyúttal determinálja a közönség számát is (minél nagyobb a távolság, annál nagyobb lehet közönség).

A fenti szempont szerint összefoglalván a szövegformák alakulását az oralitásól a nyomtatott könyvig, az előadás kísérletet tesz a számítógépen performált szöveg beillesztésére ebbe a paradigmasorba. A jelen helyzetben ennek még nincsenek meg a kiforrott kritériumai. Az eddigiek során könyvszöveg formájában megvalósított tartalmak a számítógépen legalább négy különféle formát vehetnek fel (a pdf-hez hasonló, képernyőn megjelenő szöveg, az úgynevezett könyvolvasókon alkalmazott formátum, az adatbázisok és a szöveges lekérdező rendszerek). Egyáltalán nem egyértelmű, hogy ezek közül melyik tekinthető könyvnek, és melyik valamilyen más szövegperformanciának. Ráadásul a jelenlegi helyzet messze nem kiforrott, és a fejlemények többnyire nyelvidegen feltételekből következnek. A tapasztalat viszont az, hogy végül mégiscsak kialakul a nyelvinek nevezhető megoldás.

PRÓSZÉKY GÁBOR

Az emberi nyelvfeldolgozás egy lehetséges számítógépes modellje felé

Kulcsszavak: *nyelvfeldolgozás, nyelvelemző rendszer, szekvencialitás, anaforikus viszonyok*

A bemutatandó számítógépes nyelvelemző rendszer a következő alapelvek szem előtt tartásával készül:

* pszicholingvisztikailag motivált, azaz amennyire csak lehetséges, az emberi nyelvfeldolgozás ismert mintáit követi;

* performancia alapú, azaz minden olyan nyelvi megnyilatkozást megpróbál feldolgozni, ami leírt szövegekben előfordul, nem helyezünk hangsúlyt az elméletileg létező, de a gyakorlatban meglehetősen ritka jelenségek kezelésére, ugyanakkor bármilyen – rosszul formált, agrammatikus – szöveget igyekszik nyelvi megnyilvánulásnak tekinteni és értelmezni;

* szekvenciális, azaz szigorúan balról jobbra, szavanként dolgozza fel a szöveget, így a még el nem hangzott elemeket teljes mértékben ismeretlennek tekinti, rájuk nem hivatkozik a feldolgozás közben;

* párhuzamosan működik, azaz a hagyományos megközelítéssel szemben, ahol az elemzések egy láncot alkotó modulsor végén alakulnak ki, itt az éppen elemzendő szót folyamatosan, párhuzamosan jelen lévő szálak (morfológiai

elemző, korpuszgyakorisági szál stb.) egyszerre vizsgálják és együttesen, egymással kommunikálva, egymás hibáit javítva határozzák meg az elemzést.

* megnyilvánulás-alapú, azaz nem a mondatot, hanem az akár több mondatból álló megnyilvánulást tekinti reprezentálandó alapegységnek, lehetővé téve a mondaton belüli és mondatok közötti anaforikus viszonyok egységes kezelését.

* reprezentációja nem faszerkezet, a különböző jelenségek egyidejű kezelése miatt, hanem egy akár különböző típusú éleket tartalmazó összefüggő gráf.

SZILÁGYI N. SÁNDOR Nyelvészek felelőssége

Kulcsszavak: *helyesírás, nyelvi norma, nyelvi szabály, tudományetika*

A nyelvészet esetében tudományetikai kérdések ritkán kerülnek szóba, akkor is inkább csak a tudományos eredmények tisztességes közlésével kapcsolatban. Pedig amióta alkalmazott nyelvészet is van, azóta a nyelvész felelőségéről más vonatkozásban is lehet beszélni, hiszen mint minden alkalmazott tudománynak, ennek is természetes velejárója, hogy amit a nyelvész csinál vagy kijelent, annak hatása lesz más emberek életére, olyanokéra, akiknek amúgy semmi kapcsolatuk sincs magával a nyelvészettel, és nekik egyáltalán nem mindegy, hogy ez könnyíteni fogja-e az életüket, vagy ellenkezőleg: megnehezíti. A nyelvésznek tehát nagyon is meg kell gondolnia, és jó lenne, ha érezné az azzal járó felelőség súlyát is, hogy amikor például a helyesírást szabályozza, vagy a sztenderd nyelvi norma alakítójaként valamilyen nyelvhasználati szabályt megfogalmaz, annak olyan következménye lesz, ami nagyon sok embert fog érinteni, és ha ő netalán rossz szabályt ír elő (hiszen ő sem tévedhetetlen), akkor azzal akaratlanul is nagy kárt tud okozni.

Az előadás ezt a magyar helyesírás szabályozásából vett példákkal és félresikerült nyelvhelyességi előírásokkal fogja szemléltetni.

AJTAY–HORVÁTH MAGDA

Két város regénye – két fordításban

Kulcsszavak: összehasonlító fordításstiszta, intertextualitás, a szöveg időbelisége, idegenszerűség, kérdőíves felmérés

Charles Dickens *The Tale of Two Cities* (1859) című regényének két magyar változata ismeretes, az egyiket 1913-ban adta ki az Athenaeum Kiadó Két város címmel, Bálint Mihály fordításában; a másodikat 2009-ben az Európa Könyvkiadó Két város regénye címmel, Sóvágó Katalin fordításában.

Kérdőíves felmérés segítségével azt vizsgáltam, hogy eredeti magyar szövegnek, illetve fordításnak hat-e a két különböző időben keletkezett műfordítás; illetve, amennyiben fordítások, vajon stilisztikai, pragmatikai jegyeik alapján megállapítható-e létrejöttüknek ideje. Mivel a megkérdezettek között 20–25 éves korkülönbség is van, érzékelhető, hogy a befogadói reakciók az egyes fordítások idegenszerűségének tekintetében generációfüggők is. Továbbá vizsgálom az angol nyelvű eredeti szöveg és a két fordítás viszonyát, illetve azt, hogy az olvasók melyik változatot tartják az eredetihez közelebb állónak. Ha a válaszok alapján egyértelműen az első változat bizonyul jobbnak, akkor a második, a közel száz évvel később keletkezett fordítás „fölösleges luxus”, ha viszont a másodikat tartják jobbnak, akkor van értelme az újrafordításnak, amelytől az író, Dickens olvasottságának növelése is várható. Ha azonban az újrafordítás, mely akár újraértelmezést is jelenthet, a szöveg modernizálását és a fogyasztásközpontú társadalom szellemi kiszolgálását is jelenti, felvetődik a kérdés, hogy ilyen alapon az eredeti művek újraírásának is lehet-e létjogosultsága? Az újrafordítás jelensége is a posztmodern világ szövegeinek nyitottságát bizonyítja, azt, hogy a sokáig véglegesen „maradandónak” tűnő szöveg határait, formáit és tartalmait is ostromolja az idő. Kérdés, hogy az adaptáció és az újrafordítás jelensége a megmaradást biztosító alkalmazkodásként, avagy a mindent feloldó relativizálódásként értelmezhető.

ARADI ANDRÁS

A létigével alkotott határozói igeneves szerkezetek vizsgálata a Magyar Nemzeti Szövegtár felhasználásával

Kulcsszavak: határozói igenév, szintaktikai átalakítás, aktív-passzív forma, szövegtár, korpuszvizsgálat

Az állítmányi határozói igeneves szerkezetek (lenni + -va, -ve) használata hosszú időn át heves nyelvhelyességi viták középpontjában állt. Részben a nézetek

ütközésének eredményeként a nyelvléírás tisztázó megállapításokat fogalmazott meg az igeneves szerkezetek és a párhuzamos, ragozott igés kifejezések eltérő nyelvhasználati szerepéről. Ezzel összefüggésben az elemzések bemutatták, hogy milyen típusú igékből alkotható meg a szóban forgó szerkezet, és meghatározták annak fő funkcióit is. Egy átfogóra tervezett vizsgálat részeként előadásomban a korábban kevésbé érvényesülő szintaktikai szempontot kívánom alkalmazni. Elsősorban azt vizsgálom a Magyar Nemzeti Szövegtár tudományos alkorpuszából származó mintegy ezer példa alapján, hogy a lenni + -va, -ve igeneves szerkezet az adott mondatban grammatikai, jelentéstani kötöttségek nélkül átalakítható-e ragozott igés kifejezéssé, illetve milyen korlátai vannak/lehetnek a (gyakran passzív-aktív változásként megjelenő) átalakításnak. Elemzéseimben támaszkodom Szepesy Gyula megállapítására, mely szerint a -va, -ve igeneves formát gyakorta nem helyettesíthetjük ragozott igés szerkezettel. Felhasználom továbbá Jan Svartvik osztályozási szempontjait *On Voice in the English Verb* című munkája alapján. Svartvik egy olyan skálát állít fel, amelynek szintjei a passzív mondatok aktívvá alakíthatóságának fokozatait jelentik, így ebből a szempontból típusok rangsora alakul ki a skálán. E megközelítésnek a két nyelv közötti alapvető tipológiai különbség ellenére hasznosítható tanulságai vannak a vizsgált magyar szerkezet típusra nézve is.

ARATÓ MÁTYÁS

A beás cigányok körében végzett dialektuskutatás előzetes eredményei

Kulcsszavak: *dialektológia, beás cigányok, teknővájók, határon túli román nyelvjárások, nyelvtervezés*

Kutatásom célja, hogy beszámoljon a Kárpát-medencében élő teknővájó (beás/román) cigányok körében az elmúlt időszakban megkezdett nyelvjáráskutatás előzetes eredményeiről és tapasztalatairól, melyek bőséggel hozzájárulhatnak ahhoz, hogy kiegészítsék és árnyalják a nyelvről szerzett eddigi információinkat. A beás cigányok által beszélt román nyelvjárás-csoportok mibenlétével kapcsolatban ez idáig, néhány elszigetelt esetet leszámítva, nem végeztek kutatásokat, átfogó dialektuskutatás egyáltalán nem történt, így sem a témával foglalkozó szakembereknek, sem az oktatás különböző szereplőinek (különösen a kisebbségi népismeret, ill. nyelvoktatás résztvevőinek) nincsenek pontos és érdemleges információi a tárgyról. Ahogy nincsen képük arról sem, a beás dialektusok milyen szempontok szerint klasszifikálhatóak, illetve milyen viszonyrendszer feltételezhető közöttük, valamint a magyarországi románok által beszélt nyelvjárások és a Magyarország határain túl található román dialektusok között. A kutatás egyidejű felmérés alapján kívánja bemutatni a főként

magyarországi beás közösségek nyelvterületein a dialektológiai szempontból eltérő lényegesebb jelenségek megoszlását elsősorban a lexika, de a fonológia, a morfológia terén is, hogy a tényezők megoszlásából releváns következtetéseket lehessen levonni, melyek felhasználhatóak az általános nyelvészet és a nyelvtörténet számára éppúgy, mint a nyelvtervezés során felmerülő kérdések megválaszolására, valamint segíthet megérteni a teknővájó csoportok főként nyelvi és nem nyelvi alapú önidentifikációs stratégiáit.

BÁCSI JÁNOS

Hány nyelvet beszélünk az oktatásban?

Kulcsszavak: *anyanyelvtanítás, inerciarendszer, tudásátadás*

„A tárgy, a nyelv, a gondolkodás és a szabályrendszerek szétválaszthatatlan rendszert képeznek. A tárgyról szóló nyelv mint szabályrendszer és gondolkodási forma ennek egyik legnyilvánvalóbb példája” (Csányi 2003). Ám az anyanyelvtanításban maga a nyelv válik a megismerés tárgyává, így a szétválaszthatatlan rendszerben meg kell különböztetnünk a tárgynyelvet és a metanyelvet ahhoz, hogy olyan szabályokat tudjunk megfogalmazni, amelyek nem vezetnek ellentmondáshoz. Az is gyakori, hogy a megismerés tárgyává magát a szabályrendszert tesszük, ilyenkor a nyelv a szabályokról szól, de mit mondanak a szabályokról a szabályok? Az is előfordul, hogy a megismerés tárgya maga a gondolkodás, de milyen nyelven lehet a leghatékonyabban beszélni a gondolkodásról? Milyen szabályokat alkalmazunk ilyenkor? A pedagógusok úgy váltanak egyetlen órán inerciarendszert, mintha az a világ legtermészetesebb dolga lenne, de tudja-e értelmezni az inerciarendszer váltását a diák? Tisztában vagyunk-e azzal, hogy a fogalmi rendszerek váltása fogalmi zavart eredményezhet a tudásátadás menetében? Meg lehet-e és meg kell-e tanítani a gyermekeket a fogalmi rendszerek váltásaira? Előadásomban ezekre a kérdésre keresek válaszokat.

BAKONYI ISTVÁN

Az orosz mentalitás metamorfózisa

Kulcsszavak: *mentalitás, sztereotípiák, ruszofóbia, korrupció, családi tűzhely*

Az ezredfordulót követően Oroszországban és főként Európa országaiban több szerző foglalkozott a XXI. századi orosz mentalitás változásával, a viselkedési sztereotípiák bemutatásával. Egyik közismert, évek óta Párizsban élő moszkvai

professzor Alla Szergejeva *Milyenek vagyunk mi, oroszok?* című műve említésre méltó. A szerző 100 kérdésre 100 részletes választ ad, melyben foglalkozik az oroszországi demográfiai helyzettel, az egyre kevesebb gyermek születésével és a halandóság csökkentésével. Felveti azt a sokat emlegetett és vitatott kérdést, hogy az orosz nép európainak vagy ázsaiinak tekinthető. Szó esik Oroszország imidzséről, a gyakran indokolatlan ruszofóbiáról és a rejtelmes, titokzatos orosz lélekről. Közismert a múlt századbeli kollektivizmus változása, az individualizmus növekvő szerepe. Különösen vonatkozik ez az egyre növekvő számú újjgazdagra, oligarchára és a mindent ellepő korrupcióra. Rendkívül aktuális a külföldön élő oroszok, valamint az Oroszországba bevándorló idegenek helyzete, fogadtatása. Több kérdés is foglalkozik az orosz nőkkel, akik a világ egyre kevesebb országában, a szebbik nem képviselőivel ellentétben, elsődlegesnek a családi tűzhely ápolását tartják. Kimeríthetetlen vitatéma ma is a barátság és a szerelem „orosz módra”, valamint az intimitás, a szex a mai orosz ember életében. Érdemi kutatást igényel a fentiek nyelvi kifejezése, valamint ezek idegen nyelvre történő hű fordítása.

BARTHA KRISZTINA

Kétnyelvű gyermekek beszédértési folyamatai az iskolai tannyelv függvényében

Kulcsszavak: *beszédértés, működési zavar, iskolai tannyelv, családtípus, iskolai sikeresség*

A beszédértési folyamatok szerepe a sikeres iskolai tanulásban mára már elvitathatatlan. A beszédészlelés és -megértés az írás-olvasás tanulás alapja, a hatékony információszerzés nélkülözhetetlen eszköze. Az említett folyamatok működése komplex módon történik, és bármelyik szinten bekövetkezhet elmaradás vagy zavar, ami kihat az iskolai teljesítményre, a gyermek önértékelésére, a tanulással szembeni attitűdökre. A beszéd-folyamatok bonyolult működése további árnyalatokat mutat, ha kétnyelvű gyermekekről van szó.

A kutatás célja a magyar–magyar és a vegyes (magyar–román) családból származó gyermekek beszédértési folyamatainak megismerése. A kutatás a következő kérdésekre keresi a választ: 1. Milyen szintű a felmért gyermekek beszédmegértése? 2. Vannak-e különbségek a magyar–magyar és a vegyes családokban élő gyermekek beszédértése között? 3. Milyen hatással van az iskola tannyelve (magyar vagy román tagozat) a gyermekek beszédértési folyamataira?

A vizsgálatban 100 elemi osztályos gyermek vett részt, minden csoportban (magyar tagozat: magyar–magyar, vegyes család; román tagozat: magyar–magyar,

vegyes család) 25 tanuló. A GMP-diagnosztika két – a mondatértésre és a szövegértésre – vonatkozó tesztjét használtuk fel.

Az eredmények azt erősítik meg, hogy a gyermekek beszédértése kis mértékben marad el az életkorukban elvárt teljesítménytől a mondatértésben, nagyobb mértékben a szövegértés szintjén. A kapott adatok különbségeket mutatnak a négy csoportban. Eredményeink alátámasztják, hogy szükség lenne a kétnyelvű gyermekek beszédfeldolgozásának további vizsgálatára és fejlesztésére.

BENŐ ATTILA

Többirányú lexikai átvételek a mai magyar nyelvváltozatokban

Kulcsszavak: *lexikai kölcsönzés, jelentésváltozás, többértelműség, etimológia, terminus*

A lexikai átvételek eredetét vizsgálva megszoktuk, hogy gyakran egyetlen nyelvből eredetetzetjük a szót. Tudjuk azonban, hogy a kontaktusjelenségek sokkal bonyolultabbak ennél, elsődleges, másodlagos átadó nyelveket tarthatunk számon. Előadásomban azokra a kontaktusjelenségekre összpontosítok, amelyeknél a lexikai átvétel hangalakja és a jelentése különböző nyelvek hatására utal.

Különösen az igei átvételeknél figyelhető meg nagyobb arányban ez a több irányú eredetre utaló jelenség. Az ágál igénk például a 'valami mellett érvel, valami ellen tiltakozik' jelentésében a latin *agere* ('mozgásba hoz, cselekszik') etimonból vezethető le, de a mai gyakoribb jelentése ('erősen gesztikulálva hangosan beszél') az azonos jelentésű német *agieren* hatására alakult ki. A szó hangalakja tehát latin eredetű, az idézett származékjelentés pedig a német mintát követve alakulhatott ki, jelentéskölcsönzéssel. Mivel a szó a hangalak és a jelentés együttese: az ilyen esetekben többirányú nyelvi hatásról beszélhetünk. Számos latin eredetű igénk jelentése német nyelvi hatásra módosult olyan módon, hogy a szó denotatív értéke szűkebb, konkrétabb lett. A disztíngvál 'különbséget tesz' igénk (< lat. *distinguere* 'ua') német mintára szűkebb jelentésben is használatos 'megtisztel, kitüntet' értelemben (< ném. *distinguieren* 'ua'). Ismert, hogy a konferál igénk ma 'mint műsorközlő működik' jelentésben fordul elő, de a szót a latin *conferre* 'összehord, hozzájárul' etimonból származtatják, jöllehet a mai jelentése közvetlen német (*konferieren* 'ua') és közvetett francia (*conférer* 'ua') hatást feltételez.

A kisebbségi magyar nyelvváltozatokban szintén megfigyelhető, hogy a latin vagy görög eredetű műveltségyszavak vagy terminusok a többségi nyelv hatására is megjelennek, de a magyarországi köznyelvtől eltérő fogalmi jelentésben is használatosak.

Az előadásban ismertetendő jelenségek és adatok azt jelzik, hogy az ilyen folyamatok többirányú nyelvi hatást feltételeznek, és a nyelvváltozatok szintjén kell őket vizsgálni, ilyen módon elkerülve az egyszerűsítés és általánosítás csapdait.

BÉRCES EDIT

Határon túli magyar sportszótár-szükségletek elemzése

Kulcsszavak: *sportlexikográfia, sportterminológia, sportszótár, határon túli magyar*

A magyarországi és nemzetközi sportlexikográfiai művek kutatása mellett különösen érzékeny kutatási téma napjaink sportlexikográfusai számára egy eddig feltáratlan terület vizsgálata: a határon túli magyar sportszótárak, illetve azok hiánya.

Tekintettel a konferencia helyszínére, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemre, az előadásban külön figyelmet fordítunk az erdélyi sportlexikográfiai szükségletekre és azok orvoslási lehetőségeire.

A sportszótár fogalom egyetemes értelmezéséből kiindulva vizsgáljuk a szomszédos országok államnyelvén megjelent sportszótárakat és azok fejlesztési lehetőségeit.

A határon túli magyar sportszótáraknak egy részét a hagyományos könyvtári keresésen és nyílt internetes böngészésen kívül személyes szakmai interjúk alapján tártuk fel. Ilyen például Both László Magyar–szlovák labdarúgó szótára vagy Greba Anna Ukrán–magyar testnevelési szótára. Magyar–román sportszótárt napjainkig nem sikerült feltárni.

Külön figyelemmel kísérjük Erdély testnevelő- és edzőképző intézményeit, sportklubok és iskolák sportszótár-igényét, és javaslatot teszünk a hiánypótlás lehetőségeire.

BÍRÓ ANDREA

A magyar, spanyol és katalán nyelvek szimultán elsajátításának vizsgálata

Kulcsszavak: *többnyelvűség, kétnyelvűség, anyanyelv elsajátítása, gyermeknyelv, morfoszintaxis*

Az előadás célja a barcelonai Universitat Pompeu Fabra Fordítás- és Nyelvtudományi Doktori Iskolájának keretein belül folytatott, a doktori disszertációhoz végzett eddigi kutatásaim részeredményeinek bemutatása. A

dolgozat témája a magyar, spanyol és katalán nyelvek korai, szimultán elsajátításának vizsgálata egy longitudinális esettanulmány keretében. Az esettanulmány célja 1) az említett három nyelv elsajátításának leírása, valamint a nyelvek összehasonlítása morfoszintaktikai szinten; 2) az összegyűjtött adatok elemzése annak bizonyítására, hogy létezik-e nyelvek közötti hatás (cross-linguistic influence), és ha igen, meghatározom, hogy az késlelteti vagy gyorsítja-e a nyelvelsajátítás folyamatát; 3) hasonló és eltérő nyelvi konstrukciók vizsgálata tipológiailag hasonló és eltérő nyelvek között; 4) a saját nyelvi adatok összehasonlítása egy- vagy többnyelvű gyermekek nyelvi adataival azzal a céllal, hogy a vizsgált nyelvek kombinációját és számát tekintve van-e a nyelvek közötti hatásnak a nyelvelsajátításban releváns szerepe. A kutatás egy esetet feldolgozó, longitudinális, spontán adatokat felhasználó, flexibilis tervezésű esettanulmány. Az adatgyűjtés során többek között használom a CHILDES adatbázisát, valamint a Communicative Development Inventoryt is. A vizsgált nyelvek kombinációját tekintve a dolgozat egy eddig tudományosan fel nem dolgozott témát kíván tárgyalni.

BÍRÓ ENIKŐ

Kétnyelvűek nyelvtanulási hiedelmei és a nyelvtanulási motivációk

Kulcsszavak: *kétnyelvűség, nyelvtanulás, nyelvtanulási hiedelmek, motiváció*

Kisebbségi helyzetben törvényszerűen jelentkező két- és többnyelvűség kutatások egyik, eddig elhanyagolt területét képezik azok a személyes „mítoszok”, amelyek a folyamatosan változó alkut vagy ellenállást igénylő nyelvtanulási kontextusokról fednek fel valamit, betekintést nyújtva a „motivációs átalakulási epizódusokba” (Dörnyei 2006: 52). A motivációkutatás újabb, dinamikus rendszere folyamatként jellemzi a nyelvtanulás során jelenlévő motivációt, amely szoros összefüggésben van a nyelvtanulási hiedelmekkel. A nyelvtanulási hiedelmek rendszere meghatározó szerepet játszik a nyelvtanulás sikerességében vagy kudarcában (Bernat & Gvozdenko 2005). Jelen kutatás három romániai egyetem hallgatóival készített 20 interjú tartalmi elemzésével a román és az angol nyelv tanulása során megnyilvánuló nyelvtanulási hiedelmek struktúráit vázolja, összefüggéseket teremtve a két nyelv tanulása során megtapasztalt én-képekkel és motivációval. A hiedelmek nem determinálják a nyelvtanulást, a kettőt folyamatos interakció jellemzi; a kapcsolat erősségét meghatározza, hogy a nyelvtanulók milyen mértékben hajlandók hiedelmeiken változtatni. Megválaszolandó kérdések közé tartozik, hogy mindez mennyiben befolyásolja nyelvtanulási motivációjukat, valamint nyelvtanulási stratégiáikat.

BODA ISTVÁN KÁROLY – PORKOLÁB JUDIT
A hipertextuális szövegértelmezés lehetőségei.
Füst Milán: „Ha csontjaimat meg kellett adni” (Arany)

Kulcsszavak: *szövegtan, hipertextuális szövegértelmezés, dokumentum-központú és térbeli hipertext, mitológiai és bibliai allúziók, szövegértelmezés többnyelvű környezetben*

A hipertextuális szövegértelmezés kiindulópontja az elemzendő szöveg – esetünkben Füst Milán egy versének – kiválasztása és az emberi kultúra fejlődése során felhalmozódott, ma már szinte beláthatatlan méretű háttértudás (mitológiai és bibliai szövegek, „klasszikus” és kortárs irodalmi és képzőművészeti alkotások stb.) megfelelő, az adott vershez kapcsolható elemeiből egy korpusz kialakítása. Ezután következhet a korpusz egyes elemeinek az értelmezendő vershez kapcsolása, egy hipertext struktúra kialakítása. A hipertextuális szövegértelmezés feladata a vers és a hozzákapcsolt tudástartalmak koherenciájának megvalósítása, és a hiperszöveg koherens szöveggé váló olvasásának lehetővé tétele.

A hiperszöveg előállhat „hagyományos”, dokumentum-központú és explicit hipertext kapcsolatokon keresztül szerveződő hipertext struktúra formájában. De létrehozható térbeli hipertext struktúra is, amelyben a szövegeket síkbeli és/vagy térbeli objektumok reprezentálják, a köztük levő kapcsolatokat pedig az objektumok „metakommunikációs” sajátosságai – közelség, forma, szín stb. – implicit módon fejezik ki. A dokumentum-központú hipertext struktúra természetes módon szerveződhet például kulcsszavakon keresztül. A térbeli hipertext struktúra alkalmazását pedig egyebek közt a versben megjelenő erőteljes vizuális képek indokolhatják.

Az általunkkövetett szövegértelmezési módszer számomsterületen alkalmazható. Ezek közül szeretnénk kiemelni két-, ill. többnyelvű szövegek felhasználását és beépítését a kialakított hipertext struktúrába. Ez – jellegéből következően – rendkívül hatékony módon felhasználható a nyelvtanulásban; véleményünk szerint a két- vagy többnyelvű hipertextuális szövegértelmezés az Oxford-taxonómia kognitív nyelvtanulási stratégiájának egyik alappillére lehet.

BORGULYA ÁGNES

A stresszhelyzetek és a szabályozott szituációk szerepe a kultúraközi kommunikációban

Kulcsszavak: *stresszhelyzet, szabályozott szituáció, kultúraközi kommunikáció, interkulturális kompetencia*

Az interkulturális kompetencia, a kulturális intelligencia kutatása világossá tette, hogy mely készségek és kompetenciák nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy az egymástól eltérő kultúrák találkozásában konfliktusok nélkül folyhassanak az interakciók. A szükségesnek tartott kompetenciák fejlesztésére számos sikeres koncepció született a századfordulón, és tréningek gazdag kínálata készíti fel a más kultúrákkal való találkozásra készülöket. Újabb kutatások azonban arra derítenek fényt, hogy a felfokozott idegállapot, a rosszul kezelt stresszhelyzet „felülírja” a más kultúrával való találkozáshoz elsajátított mintákat, az interakció résztvevői „visszazuhanhatnak” a saját kultúrájukra jellemző viselkedési mintákhoz. Vannak azonban a társadalmi érintkezésekben univerzálisan szabályozott szituációk. Ezen szabályozások segítik, hogy a kommunikáló felek el tudják kerülni a kultúraközi interakciók során a félreértéseket. Az előadás ilyen helyzeteket tekint át.

BOTH CSABA ATTILA

A román és magyar nyelvészeti terminológia néhány aspektusának vizsgálata

Kulcsszavak: *alkalmazott terminológia, nyelvészeti terminológia, kontrasztív terminológia, román grammatika szaknyelve, magyar grammatika szaknyelve*

Az a tény, hogy a román és a magyar nyelv két különböző nyelvcsalád tagja, illetve tipológiai szempontból is eltér, meghatározza ezen nyelvek rendszerének különbözőségét: az egyik – kutatásunk felől fontos – szempont a nyelvek leírásában alkalmazott terminológia, melynek kérdése talán nem is merül fel mindaddig, amíg nem szükséges egyik nyelv nyelvtanáról magyarázatokat adni egy, csak a másik nyelvet, annak nyelvtani rendszerét ismerő személynek/csoportnak.

A két különböző nyelvi rendszer, az eltérő nyelvfelfogás számos olyan terminológiai akadályhoz vezet, melyeknek feltérképezése, a lehetőségek, a már meglévő kölcsönös megfelelések és megfeleltetésre váró elemek megismerése egy lépéssel közelebb visz ahhoz, hogy egyik nyelvet a másik terminusaival le lehessen írni. A terminológiai tényezők egyrészt a fordításban, másrészt a nyelvtanításban jelentős szerepet játszanak.

Előadásomban a két nyelv leíró fonetikai és grammatikai szakirodalmának terminológiai összevetését kívánom bemutatni, megkeresve az egyezéseket, és kiemelve a jelentős különbségeket, illetve a megfeleltetési lehetőségeket és problémákat.

BOZAI ÁGOTA

Többsz nyelvű hapax legomenonok és egyéb szójátékok fordításának műveletei

Kulcsszavak: fordíthatóság, mélyszerkezet, kommunikációs terhelés, retrospektív fordítási művelet elemzése, hapax legomenonok

James Joyce utolsó műve, a *Finnegans Wake* nyelvészetileg rendkívül érdekes szöveg; rengeteg jelentés-halmazó, homofón, homológ szó, parafrazált, tömörített kifejezés alkotja, olyannyira, hogy szinte alig található benne a köznyelvi normasértéstől mentes, „szabályos” mondat.

Annyi az irregularitás és a többsz nyelvű nyelvi játék a szövegben, hogy egyesek szerint nem is angolul, hanem valamely európai keveréknyelven íródott, amelynek megértéséhez a XX. század elejének polgári műveltsége szükséges. A *Finnegans Wake* kultuszregény, angol nyelvterületen olvasása és megértése műveltségi szintjelző.

Kérdés: lefordítható-e egy ilyen szöveg úgy, hogy a mai magyar olvasó megértse, és a jelentés ne forgácsolódjon felismerhetetlenül szét? Tézisem szerint igen. A magyar köznyelv pragmatikájában az 1980-as évek elejétől vált elfogadottá a *Finnegans Wake* nyelvi megoldásaihoz hasonló tömény kreatív elemek használata, amelyeknek megértése a befogadó részéről nagyobb kommunikációs terhelés elviselését igényli.

Előadásomban retrospektív módszerrel bemutatom azokat a leggyakoribb fordítási műveleteket, amelyekkel egyes nyelvi játékokat magyarra ültettem át. Konkrét példákon, a forrásnyelvi jelentések feltárása után vázoló a lehetséges megoldásokat, bemutatom a fordítói döntés lépéseit, lehetőség szerint a „fekete dobozban” lejátszódó műveleteket, a szemantikai mezők összehangolásának folyamatát, a kontextuális összefüggéseket, valamint a célnyelvi befogadók szövegértésével kapcsolatos vizsgálat eredményét.

A mű első, ALP része fordításának bemutatójára 2014 júniusában kerül sor.

BÚS ENIKŐ

9. évfolyamos diákok fogalmazásainak vizsgálata (helyesírás és központosítás, az idegennyelv-tudással való összefüggésben)

Kulcsszavak: *szövegalkotás, helyesírás, központosítás, nyelvtan, idegen nyelv*

A jelenleg is zajló kutatás 9. évfolyamos mintától (N=1414) származó szövegek helyesírását, központosítását, szókinccsgyakoróságát és egyéb grammatikai és lexikográfiai tényezőit vizsgálja önállóan alkotott szövegekben és az idegennyelv-tudással való összefüggésben. A kutatás feltárja és vizsgálja a 9. évfolyamos tanulók központosításában és helyesírásában található hibák arányait és tipológiáját a szövegminőség és az iskolatípus függvényében. Az átlagos szövegterjedelem várhatóan rendszerszerű különbségeket mutat iskolatípusonként. Elvárt eredmény a 100 szóra jutó hibák számának iskolatípusonkénti rendszerszerű különbségeinek megjelenése. A 100 szóra jutó hibák száma várhatóan negatívan korrelál az idegen nyelvi teljesítménnyel. A minta háttéradatai alapján a diákok nyelvtan tantárgyi osztályzata és attitűdje szignifikánsan és pozitívan korrelál az idegen nyelvi osztályzattal és attitűddel ($r_j=0,474$; $r_a=0,343$; $p < 0,001$). Mivel az anyanyelvi kódolásban tapasztalható problémák transzferálódnak az idegen nyelv tanulására (Sparks és mtsai 2008; 2009), ezért várhatóan erős korreláció áll fenn az anyanyelvi helyesírás és az idegennyelv-tudás között

A vizsgált minta abba az életkorba esik, amikor a helyesíráskészség fejlődése szignifikánsan megugrik (Orosz 1974; Vidákovich és Czachesz 2001). A problémák azonosítása a készség emelkedő szakaszában elősegíti a célzottabb nevelői fejlesztésoktatást. A legsúlyosabb és leggyakoribb helyesírási és központosítási problémák ismeretében a pedagógusok, tanterv- és taneszközfejlesztők célzottan tudnak koncentrálni az adott területek fejlesztésére, ezáltal csökkentve a tanulók hibáinak számát.

DÉGI ZSUZSANNA

A román nyelv szerepe az angol mint idegen nyelv tanulásában

Kulcsszavak: *kétnyelvűség, harmadik nyelv elsajátítása, román nyelv, nyelvtanulási stratégiák*

A legtöbb általános nyelvi készségre vonatkozó kutatás eredménye azt mutatja, hogy a kétnyelvűség pozitív hatással van a harmadik nyelv elsajátításra, és ez a pozitív hatás a metanyelvi tudatosságnak és a nyelvtanulási stratégiáknak, korábbi

nyelvtanulási tapasztalatoknak köszönhető, főképp tipológiailag közel álló nyelvek esetében érvényesül (Lasagabaster 1998; Munoz 2000; Cummins 2001; Jessner 2008 etc.). Tehát az idegen nyelvek tanulásában nagy szerepet kapnak a korábbi idegennyelvtanulás során elsajátított kompetenciák, nyelvi és nyelvtanulási tapasztalatok, a nyelvtanuló egyre több technikát tanul, és bővül saját tanulói típusának ismerete (Boócz-Barna 2010). Más kutatókkal összhangban azt gondolom, hogy a nyelvtanulók nem képesek maguktól teljes mértékben kihasználni a korábbi nyelvtanulásból eredő előnyöket, ezért a harmadik nyelv tanításának célja a nyelvi tudatosság fejlesztése, hogy a nyelvtanuló képes legyen ezeket a már korábban elsajátított ismereteket és stratégiákat az L3 tanulásba transzferálni. A kódváltás és a második nyelvi transzfer a nyelvtanulók multikompetenciájának megnyilvánulása és az idegennyelv-óra célja, hogy reflektálás és tudatosítás útján kezelhetővé tegye az előző nyelvtanulási folyamatban megszerzett tudást és képességet.

Erdélyi viszonylatban az angol, mint harmadik nyelv már kisiskolás szinten bekerül a tananyagba. A román különleges funkcióval rendelkezik ebben a régióban, mivel a tanulók anyanyelve, a magyar, nem rokon nyelv a célnyelvvel (az angollal). Az L3 kutatások eredményei azt mutatják, hogy a tanulók idegennyelv-tanulás során a célnyelvhez tipológiailag közelebb álló másik nyelvet fogják segítségül hívni. Bár az újlatin román nem közvetlen nyelvrokona az angol nyelvnek, mégis – indoeurópai nyelvek lévén – tipológiailag közelebb állnak egymáshoz, mint a finnugor magyar nyelvhez. A román nyelv szóanyagának jelentős része latin eredetű, ami igaz az angol nyelvre is. Ennek következtében a román nyelvet „referencia, ún. közvetítő nyelvként lehetne használni az angol oktatása során” (Iațcu 2005: 1096).

ERDÉLY JUDIT

Kapcsolattartási nyelvi szokások a kétnyelvűségben

Kulcsszavak: *fatikus nyelvi funkció, megszólítások, beszédpartnerre utaló nyelvi elemek, közös kód, kódváltás, kétnyelvűség*

Bármely fajta nyelvi közlés úgynevezett fatikus természetű alakzatokkal indul, amelyek részint az érzelmi kapcsolatok megerősítését szolgálják, részint pedig megteremtik az előzményt a referenciális kommunikációhoz. A megszólítások és a beszédpartnerre utaló nyelvi elemek a közvetlen interakcióban és a közvetett kommunikációban résztvevő személyek szándékát, attitűdjét teszik nyelvileg is explicitté.

A személyközi kapcsolatok erősen függenek a társadalmi tértől, amelyben létrejönnek. A társadalmi tér pedig egy kapcsolathálózati rendszer, amelyben a

csoport, – kisebbségi kétnyelvű környezetben – az etnikai közösség jelent referencialapot. Az interakció elindításához szükséges a közös kód, de legalább annyira fontos a beszédszokások ismerete, a kommunikációs kompetencia, az a tudás, amelynek birtokában a beszélők képesek azoknak a kódoknak és nyelvhasználati szabályoknak a helyes megválasztására, amelyek sikeressé teszik a kommunikációt. A kétnyelvűség körülményei között a kódválasztás lehet szociális attitűd kérdése is; a kapcsolattartási szokásokban, a társadalmi érintkezést kísérő úgynevezett relációs kommunikációban megmutatkoznak a nyelvválasztást motiváló kognitív és szociálpszichológiai tényezők: pragmatikai szempontok, sztereotípiák, negatív vagy pozitív attitűdök.

Az előadás a kapcsolattartási szokások szociálpszichológiai, szociolingvisztikai aspektusait vizsgálja, azt, hogy a kétnyelvű környezetben milyen tényezők befolyásolják az egyént a kódválasztásban akkor, amikor a nyilvános nyelvhasználati szintéren, a formális beszédhelyzetekben – a sikeres interakció érdekében a megfelelő helyzetdefiníciót követően – dönt arról, hogy a rendelkezésére álló nyelvi repertoárból melyiket választja.

FAZAKAS EMESE

A magyar kultúra közvetítésének régi és új módozatai a magyar mint idegen nyelv tanításában

Kulcsszavak: *magyar mint idegen nyelv, a kultúra fogalma, a kultúra közvetítése, környezetnyelvi tanuló, idegen tanuló, tantervi keret, pragmatikai jelenségek*

Az idegen nyelv tanítása során fontos kérdésnek mutatkozik az, hogy a kultúrát milyen módon tanítsuk, mi az, amit egyáltalán kultúrának nevezhetünk, és ebből mi az, amire egy idegennek szüksége lehet. Az is másfajta megközelítést igényel, hogyha a magyar nyelvet idegenként tanuló környezetnyelvi személy-e vagy más országból érkezik, hiszen az első esetében néha az előzetes ismeretek hátrányt is jelenthetnek. Ugyanakkor az sem mindegy, hogy van-e keretünk arra, hogy külön országismereti, művelődéstörténeti érdekességeket tanítsunk, vagy kulturális vonatkozású szituációkhoz szoktassuk őket. A kultúra „hagyományosan” vett megjelenési formái mellett vannak a láthatatlan kultúrának is elemei, formái, amelyeket tanítani kell, pl. beszéd és viselkedési szokások, értékrendi és szemléletbeli jelenségek, amelyekre a tájékozódásban, a sikeres kommunikációban szüksége lehet az idegen nyelv tanulójának. Előadásomban arra térek ki, hogyan lehet ezeket a kulturális értékeket nem egy külön tanórai keretben, hanem a szigorúan vett nyelvtanítás közben átadni.

FAZAKAS NOÉMI

A területi és társadalmi nyelvváltozatok hatása a romániai magyar audiovizuális műsorok nyelvhasználatára

Kulcsszavak: *a média nyelve, sztenderd, regionális köznyelv, romániai magyar audiovizuális média, területi és társadalmi nyelvváltozatok*

A média nyelve a nyelvhasználatban felbukkanó nyelvi jelenségeket viszonylag hamar beépíti és tükrözi, azaz szimptomatikus, ugyanakkor normatív is, hiszen él vele szemben az az elvárás a közösség részéről, hogy a televízióban/rádióban dolgozóknak tökéletesen kell beszélniük a nyelvet, hogy a normatív nyelvváltozatot, a sztenderdet kell használniuk, és hogy a nyelvi hiba ebben a helyzetben megengedhetetlen.

Előadásom alapját az a kutatás képezi, amelynek keretében a kutatócsoport 2010 óta gyűjti össze és vizsgálja a romániai magyar audiovizuális média nyelvhasználatában megjelenő, a sztenderdtől, illetve a regionális köznyelvtől eltérő jelenségeket. Ezek a jelenségek a kétnyelvű környezetből fakadó nyelvvesztés és nyelvi elbizonytalanodás következményeiként is értelmezhetők, de olyan általánosabb folyamatokra is rámutathatnak, melyek a nyelv egészében vagy egy nagyobb egységében mennek végbe.

A média nyelve folyamatosan merít a területi és társadalmi nyelvváltozatok szókincséből, nyelvi megoldásaiból, előadásomban mégis azokat a jelenségeket vizsgálom a kisebbségi és regionális nyelvváltozatok felől, amelyek a romániai magyar audiovizuális média nyelvhasználatában (még) nem helyénvalóként értelmezhetők a médiával szemben támasztott normatív elvárás fényében.

FÖLDVÁRI ISTVÁN

A hálózatok tudománya mint analógiás lehetőség a szinonimitás és általában a nyelv(használat) logikájának magyarázatára

Kulcsszavak: *nyelvészeti analógiák, skálafüggetlen hálózatok tudománya, nyelvi relativizmus, kvantumcsomagok logikájára rendeződő információcsomagok*

Cuvier őslénytana, Darwin evolúciós elmélete, Schleicher botanikai megközelítése, Schmidt hullámelmélete: a nyelvészek sosem féltek természettudományos elképzeléseket akár analógiás módon is alkalmazni azért, hogy a nyelv működésének magyarázatához közelebb kerüljenek.

Ilyen analógiás kísérlet tulajdonképpen a nyelvi relativizmus gondolatmenete is, amelynek egyik radikális változatától indulva feltesszük a kérdést: nem vonhatók-e

be további társtudományok a vizsgálódásba? Nem lehetséges például, hogy a nyelvi információ a kvantumcsomagok logikájához hasonlóan rendeződik? Ha így van, az elme hogyan választ a lehetséges „szuperpozíciók” közül? Feltesszük azt a kérdést is, hogy vajon milyen módon tárolódik az információ. A legkézenfekvőbb, legnagyobb tárolókapacitással rendelkező természetes analógiás lehetőség a DNS, tehát analógiát keresünk a biológiával, genetikával is.

Mindezt azonban nem találjuk majd elegendőnek, hiszen a jelentés nem fizikailag kódolódik a szótestben, sokkal inkább a szavak közötti kapcsolódások tekinthetők aktívnak, és ezekből áll össze egyfajta pillanatnyi formája. Ez pedig nem jelent mást, mint hogy segítségül kell hívnunk napjaink talán egyik legdinamikusabban fejlődő tudományát, és sejtéseket fogalmazunk meg a nyelv általános működésével kapcsolatban a skálafüggetlen hálózatok analógiás alkalmazásával.

GAÁL ZSUZSANNA Narrativitás és szövegértés

Kulcsszavak: *szövegértés – szövegalkotás, narratívák, identitás, gondolkodási sémák, gondolkodási műveletek*

Előadásomban a narratív készség kialakulását, fejlődését vizsgálom az oktatási diskurzusban a szövegértési-szövegalkotási kulcskompetencia területén. Mivel a narratív készség (történetmondás készsége) nem eleve adott, fejlesztésére szükség van, még akkor is, ha az az anyanyelvi nevelés keretében történik. Az itt vázolt empirikus kutatás határozott célja, hogy feltárja a narratív készség fejlődési folyamatát, egyes szakaszait, ezek jellemzőit. Mindezt a szövegtipológia és az olvasás kognitív folyamatának összekapcsolásával teszem, azaz a különböző szövegtípusokat (elbeszélő, magyarázó, dokumentum típusú) az olvasás kognitív folyamatán belül, az egyes gondolkodási műveletek mentén (információkeresés; kapcsolatok, összefüggések felismerése; értelmezés) vizsgálom. A vizsgálat anyaga: Szegeden tanuló magyar anyanyelvű egyetemisták írásbeli alkotásai.

A vizsgálat központi kategóriája: a narratív perspektíva, mely azt a nézőpontot, perspektívát jelöli, ahonnan egy adott X személy, legyen az a narrátor/ elbeszélő vagy valamely szereplő/karakter pozíciójában, a történet eseményeit, más szereplőit megjeleníti (Genette 1972). A narratív perspektívaváltás egyértelműen az értelmező olvasó saját meghatározottságát, megismerői horizontjának nyitottságát-korlátozottságát, egyéni és társas identitását implikálja. Mivel a perspektívaváltás sajátosságainak nyelvi eszközei megragadhatók, ezért jelen kutatás az elbeszélő nyelvi jelöltségének sajátosságait igyekszik feltárni.

GRÓF ANNAMÁRIA

A magyar nyelv oktatása a szlovéniai Muravidéken

Kulcsszavak: *anyanyelv, környezetnyelv, idegen nyelv, kettősnyelvűség, interferencia*

A szlovéniai Muravidéken a magyar nyelvnek hivatalos státusza van a nemzetiségileg (szlovén és magyar) vegyesen lakott területen. A magyar nemzeti közösség autochton státusszal rendelkezik, territoriális különjogai vannak, így a térség diákjai kétnyelvű iskolákban tanulnak. A magyar és a szlovén nyelv tannyelv és a tanítás nyelve is egyben, mindkét nemzetiség számára kötelező mindkét nyelvet tanulni. A tanítóképzés azonban Szlovéniában csak szlovén nyelven folyik, így a tanítók (szak)nyelvi kompetenciái hiányosak.

A magyar nyelvet anyanyelvként és környezetnyelvként sajátíthatják el a tanulók, a magyar mint idegen nyelv oktatásáról azonban nem beszélnek, holott egyre többen érkeznek a kétnyelvű területen kívülről, illetve a családokban a szlovén nyelv válik dominánssá a mindennapokban is, tehát nyilvánvalóan szükség van a magyar nyelv nem anyanyelvként való oktatására is. A kétutas, immerziós módszer a tanulók szlovén nyelvi dominanciáját eredményezi (Kolláth 2012), az államnyelv elsajátításával háttérbe szorul az anyanyelv.

Előadásomban a muravidéki kétnyelvű oktatás bemutatása után az oktatásban a magyar mint idegen nyelv szemléletének szükségszerű bevezetéséről szólok, egy didaktikai segédkönyv kapcsán (Gróf 2013), amely a kétnyelvű iskolákban dolgozó tanítóknak és tanároknak készült. Kitérek a muravidéki magyar nyelvváltozat sajátosságai okozta nehézségekre, mint például a nyelvjárási jelenségek tudatosítására a kettősnyelvűség kialakulásának elősegítésében, illetve a szlovén nyelv okozta interferenciákra.

GÚTI ERIKA

A belga etno-regionalizmus

Kulcsszavak: *alkotmányreformok, kulturális közösségek, régiók, perszonális és területi alapelv, etno-regionalizmus, többnyelvűség*

Az etno-regionalizmus fogalma, amely a nemzetállam fogalmát váltotta fel, Nyugat-Európában a nyolcvanas évektől van jelen. Az etno-regionalizmus egy olyan modell, amely a tájegységi és az etnikai érdekegyeztetés mozzanatán nyugszik (Hamerton-Kelly 1997), ahol az állam, megszabadulva az elnyomó szerepkörtől, az érdekegyeztetés koordinátorává válik. Az állam azzal, hogy teret ad a nemzeti újjáéledési

mozgalmaknak, és biztosítja a kulturális autonómiát, saját nélkülözhetetlenségét is biztosítja, mivel a nemzetiségek saját érdekeiket nem tudnák hathatósan képviselni az erősebb gazdasággal, vagy a magasabb lélekszámmal rendelkező másik/harmadik nemzettel szemben (Tóth 1999). Az etno-regionális megoldások egyik legjellemzőbb példája Svájc és Belgium, de a brit, az olasz és a spanyol nemzetiségi politika is ezen az úton halad.

Az etno-regionális átalakulással kapcsolatban a következő kérdések merülnek fel: (a) Az állam képes-e megküzdeni a szükségszerűen megjelenő szeparációs kísérletekkel, és képes-e fenntartani az állam egységét? (b) Törvényszerű-e az a XIX. századtól megjelenő folyamat, hogy a többkultúrájú államok felbomlanak, és belőlük nemzetállamok jönnek létre?

HAJDICSNÉ DR. VARGA KATALIN Kommunikációs eszközök és fordulatok a katonai szaknyelvben

Kulcsszavak: *kommunikációs paradigmaváltás, katonai szakmai nyelv, asszertív kommunikáció, regulatív beszédaktus, katonai helyesírási szótár*

A katonai kultúra szerves részét képezi a katonai szaknyelv-használat, amelynek a jellemzésére a XXI. századig főleg a hierarchikus jelentési kötelezettség, a beosztás, a kommunikációs eszközök, fogalmak területéhez tartozó sajátosságok bemutatása szolgált. A harmadik generációs hadviselés irányába történő fejlesztések Janus-arcú jelenségként működnek, technikailag modern, de a kommunikáció tudományos eredményei szempontjából csupán részleges megoldásokra épülnek (Szeles 2005).

A jelen előadás fő célja a szóbeli és nonverbális kommunikáció vizsgálata. Abból indultunk ki, hogy a katonai szakmai nyelv a szolgálati szabályzat funkciójából adódóan a regulatív és az elemi beszédaktusokat részesíti előnyben. A nyelvnek ezek a területei nem a megegyezés, egyetértés eszközei, hanem az aszimmetrikus viszony hangsúlyozása minden intellektuális megértés igénye nélkül. Az előjáró egyirányú befolyásolási lehetőségeit szolgálja, és nagyon korlátozottan engedélyezi a beosztotti vélemény kifejtését.

Kutatásunk további iránya a STANAG katonai nyelvvizsga témaköreire és a Katonai helyesírási szótár (kiadás: 1980, 2013) megújult szó- és kifejezőkészletének vizsgálata volt. A nyelvvizsga 12 témaköréből négynek a címe nem speciálisan hadi, katonai (egységek és alegységek, alapkiképzés, egyenruházat, rendfokozatok).

A szótár mintegy 54000 kifejezést tartalmaz, többek között nehezebb összetett kifejezéseket: helikopter-különítmény, helikopterirányító-központ, rádiólokátor–

mozgócélkiválasztó stb. A felhasználók munkáját segíti, hogy felhívja a figyelmet a jelentésmódosító írásmódra is: páncélos cirkáló (páncéllal védett), de: páncéloscsapat (páncélozott harcjárművekből vagy harckocsikból álló kötelék); a háborús bűnöst a háborusbűnös-perben ítélik el stb.

HALÁSZ RENÁTA – DR. KOPPÁN ÁGNES

Magyar orvosi szaknyelv oktatása külföldi hallgatóknak.

A célnyelvhasználati szituáció elemzése

Kulcsszavak: *szaknyelvtanítás, magyar orvosi szaknyelv, célnyelvhasználati szituáció, curriculum- és tananyagfejlesztés*

Az oktatás és azon belül a szaknyelvtanítás egy olyan rendszerszerű folyamat, melynek elemeit egyenként is szükséges görcső alá venni ahhoz, hogy hatékonyan meg tudjuk tervezni a munkánkat. A nyelvtanulási szituáció feltérképezése mellett a célnyelvhasználati szituáció ismerete és elemzése is elengedhetetlen. Egyetemi munkánk keretében a karunkon tanuló külföldi orvostanhallgatóknak tanítunk magyar orvosi szaknyelvet. Ennek a célcsoportnak nagyon sajátosak a nyelvhasználati igényei, és ennek felmérése nagyon fontos a munkánk tervezéséhez. A hallgatóink számára szükséges magyar nyelvtudás elsősorban egy szakmai kontextushoz kötött szaknyelvtudás, a betegkikérdezés műfajában szolgál a kommunikáció eszközüül. Ennek a kommunikatív helyzetnek vizsgáljuk meg a sajátosságait és nyelvtanítási vonatkozásait. Mivel nagyon kevés idő áll rendelkezésre ahhoz, hogy a szükséges eredményt elérjük, ezért fontossági sorrendet kell felállítani az elérendő célok tekintetében, és nagyon tudatában kell lenni a célnyelvhasználati szituációban használatos konverzáció sajátosságainak. Annak a felelősségét is viselni kell nyelvtanárként, hogy az anamnézis-felvétel nyelvi elemeinek oktatása során tulajdonképpen a szakmai oktatás szerves része vagyunk, ezért az orvosi szakma szabályainak is meg kell felelnie a tananyagunk. Egyfajta protokollt kell szem előtt tartanunk, azt kell nyelvtanítási eszközökkel úgy felépítenünk, hogy bizonyos stratégiai és háttértudás-kompetenciákat is érintünk.

HARDINÉ MAGYAR TAMARA

Ferenc pápa két beszédének összehasonlítása a nyelvhasználati vizsgálódások segítségével

Kulcsszavak: *szaknyelvi kommunikáció, politikai nyelvhasználat, egyházi diplomácia nyelvezete, meggyőzés, érvelés, lexiko-szemantikai, pragmatikai megfigyelések*

Vizsgálódásunk tárgya a politika (diplomácia) szakmai nyelvhasználatán belül az egyházi diplomácia nyelvezetre irányul; pontosabban a 2013 márciusában megválasztott Ferenc pápa beszédeit mutatjuk be. Jorge Bergoglio két, olasz nyelven előadott beszédét igyekszünk elemezni a már ismert nyelvészeti – lexiko-szemantikai, terminológiai, szintaktikai, pragmatikai és stilisztikai – vizsgálatok útján. Megfigyeléseink igazolják a politikai nyelvhasználaton belül az egyházi diplomácia nyelvhasználatának jelentőségét; figyelmet fordítunk a két különböző tárgyú és témájú pápai üzenet egymással történő összehasonlításra. Igazoljuk a politika nyelvhasználata megfigyelésének időszerűségét, egyben hangsúlyozzuk a politikai nyelvhasználat általános és ismert jellemzőitől való eltérést – a meggyőzés, az érvelés egyházpolitikai, hitéleti jelentőségét, valamint az ellenfél legyőzésének feleslegességét.

HELTAI PÁL

Transzfer és kódváltás

Kulcsszavak: *kétnyelvű kommunikáció, fordítás, nyelvtanulás, transzfer, kódváltás*

A kétnyelvű kommunikáció, a fordítás és az idegen nyelvek tanulása, illetve használata sok hasonlóságot mutat. A kommunikáció ezen altípusaiban két nyelv hatása érvényesül, nyelvek közötti kölcsönhatások jelentkeznek.

A jelen előadás a transzfer és a kódváltás viszonyát vizsgálja, rámutatva azokra a közös, illetve eltérő vonásokra, amelyek a kommunikáció említett altípusaiban megfigyelhetők.

Az idegen nyelvet tanulók esetében az L2 ismerete korlátozott, ezért gyakori a nem szándékos transzfer, és az olyan, szándékos vagy nem szándékos kódváltás, amely nyelvi hiányra vezethető vissza. A transzfer és a kódváltás főleg az L1 → L2 irányban hat.

Kétnyelvűek nyelvhasználatában a kódváltás főleg stratégiai jellegű, célja a relevancia optimalizálása, bár előfordul a nyelvi hiány áthidalására szolgáló típusa is. A transzfer és a kódváltás mindkét irányban hathat.

A fordításban a kódváltás oka nem a fordító nyelvtudásának hiánya, hanem a

forrásnyelv és -kultúra, illetve a célnyelv és -kultúra eltérései. A fordítók a kódváltást tudatos stratégiaként alkalmazzák (a forrásnyelvi szó átvétele), ha a forrásnyelvi szónak nincs ekvivalense, vagy ha van, de az idegen szóval különleges kontextuális hatást érhetnek el. Nem tudatos kódváltás a fordításban elvileg nincs. A transzfer főleg disztribúciós különbségeket okoz, és elsősorban a fordítás során érvényesül: a fordító fordításon kívüli nyelvhasználatát a forrásnyelv kevéssé befolyásolja.

HIDAS JUDIT

Rokonsági megnevezések és megszólítások magyar–japán összevetésben

Kulcsszavak: *rokonsági megszólítások, család-terminológia, társadalmi berendezkedés, kapcsolati viszonyrendszerek, nyelvhasználati módosulások*

Noha a cím egyfajta lexikográfiai témára utal, valójában az előadás egy folyamatban lévő adatgyűjtés és elemzés apropóján azt kívánja számos gyakorlati példán érzékeltetni, hogy a nyelv, illetve a nyelvhasználat hogyan követi és tükrözi a társadalmi szerkezetet, az emberi viszonyokat, illetve miként képezi le nagyon is kézzel fogható módon a folyamatok változásait. Bemutatjuk, hogy a rokonsági elnevezések és megnevezések hálója jól érzékelteti a társadalmi berendezkedést, lenyomatát adja a kulturális értékrendnek, valamint érzékletesen utal a családi, rokoni és további emberi kapcsolatok bonyolult viszonyrendszerére.

A legdrasztikusabb változás a megszólítási formák alakulásában érhető tetten – ami bizonyos fokig a társadalmi berendezkedés átalakulásából adódó „laposodási” tendenciának, a demográfiai változásoknak és a társadalmi nemi szerepek átrendeződésének tudható be. A változások következtében a nyelvi regiszterek szerepe és jelentősége is átalakul, és általában olyan, a nyelv működését érintő mechanizmusok lépnek működésbe, amelyek nemcsak stilisztikai, hanem komoly nyelvhasználati módosulásokat is indukálnak. Ezeket a folyamatokat magyar és japán nyelvi anyagon, azokat összevetve kívánom bemutatni.

HOMA ILDIKÓ

A lelki egészség értelmezése a HIT kognitív metaforáinak és biblikus hasonlatainak kontextusában

Kulcsszavak: *egészség, hit, kognitív metaforák, problémakezelés, észlelés, értékelés, döntés, felelősségvállalás*

Számos klinikai kutatás igazolta a vallásosság jótékony hatását a lelki

egészségre: a vallásos és spirituális meggyőződésekkel rendelkező emberek sokkal hatékonyabban küzdenek meg a betegségekkel, mint azok, akik nem rendelkeznek ilyen meggyőződésekkel. Hodge (2000) empirikus modellje szerint a vallásosság az alábbi hét mechanizmus miatt vezet pozitív egészségi kimenetekhez: egészségtámogató viselkedések és életstílusok, szociális támogatás, rituálék pszichodinamikája, kognitív sémák pszichodinamikája, ego kihívások, kvantum hatás, természetfeletti hatások.

Bár a legtöbb kutatás a spiritualitást potenciális egészségfaktorként azonosította, spirituális meggyőződéseink negatív hatással is lehetnek egészségi állapotunkra: a vallásos személyek olyan elérhetetlen elvárásokkal, kognitív sémákkal is rendelkezhetnek, melyek elszigetelődéshez, stresszhez és szorongáshoz vezethetnek.

A vallásosság központi témája a hit. A keresztény hit teológiai értelmezésének alapja a Biblia, de az egyházi nyelvezetben bemutatott hit nem mindig tükrözi a biblikus hit nyelvezetét. Az a mód, ahogyan a hitet észleljük a nyelvi világunkban, és amely befolyásolja lelki egészségünket, egyrészt adott, de másrészt szabadságunkban áll megválasztani azokat a további metaforikus kiterjesztéseket, amelyekre egészségesebb kognitív sémákat lehet építeni. A lelki betegségekhez vezető helytelen problémakezelés módzatai mögött felfedezhető kognitív metaforák befolyásolják a hitfogalmunkat is. Tanulmányomban az egészségtelen és egészséges hit megkülönböztetését a kognitív metafora elméleti keretébe ágyazottan fogom tárgyalni.

H. VARGA MÁRTA

A névszói egyes szám funkciói a magyarban

Kulcsszók: *morfológia, numerus absolutus (numerus indefinitus), singulare tantum, plurale tantum, megszámlálhatóság.*

A „numerus” kategória elemzése, értelmezése nagyon komplex feladat, ugyanis a számjelölés és annak eszközei meglehetősen nagy tarkaságot mutatnak a különböző nyelvekben. Számjelölés szempontjából a főnevek – hagyományosan – megszámlálhatók vagy megszámlálhatatlanok lehetnek. A megszámlálhatatlan főnevek eltérő száma és szerepe az adott nyelvet beszélők eltérő szemléletmódjával, a szóalkotásban és a nyelvhasználatban tükröződő eltérő konceptualizációval magyarázható. A magyarban formailag egyes számú alak jelentkezik gyakran olyankor is, amikor a valóságvonatkozást tekintve a többség mozzanata kétségtelen, s amikor számos más nyelv – pl. az indoeurópai nyelvek jó része – legtöbbször többes számot használ. Az uralisztikában a jelöletlen (0 számjellel ellátott) egyes számú alakok többes számú funkciójára általában a „numerus absolutus” (avagy „numerus indefinitus”) terminussal szoktak utalni. A tanulmány igyekszik számba venni egyrészt az egyes

számú formák használatát numerus absolutusi funkcióban, másrészt meghatározni a defektív paradigmájú *singulare tantumok* magyar nyelvre érvényes definícióját.

IMRE ATTILA

A fordító újabb kihívásai

Kulcsszavak: *fordító, fordítás, globalizáció, kihívás, fordítói kompetenciák*

A XX–XXI. századfordulóra jellemző technikai fejlődés, illetve a globalizáció megállíthatatlannak tűnő terjedése egyaránt hatással van mind a fordítóra, mind pedig a fordításra. Ennek következtében klasszikus fordítói kompetenciákat érdemes újra szemügyre venni és kiegészíteni úgy, hogy a változások a fordító előnyét szolgálják. Ezért a nyelvi és kulturális kompetencia mellett elengedhetetlennek tűnik a modern (üzleti) kommunikációs és technikai kompetencia is. Másfelől pedig a lefordítandó szöveg rejthet modern kihívásokat, figyelembe véve típusát, célját, formáját, de akár helyesírását is.

KÁDÁR EDIT

Tananyagfejlesztés új utakon

Kulcsszavak: *anyanyelv-pedagógia, oktatási segédanyag, funkcionális nyelv szemlélet, szaktudományos adekvátság, oktatható modell*

Ha az 2009–2010-es tanév elejétől életbe lépő V–VIII. osztályos tantervet a nyelvtudomány felől nézzük, úgy tűnik, hogy a dokumentum módszertani alapvetésében megfogalmazott szemléletváltás nem reflektálódik maradéktalanul sem az alkalmazott terminológiában, sem az egyes évfolyamokhoz rendelt tartalmak struktúrájában. Amivel ezt ellensúlyozni lehetne, az a tantervre alapozó, de annak a hiányosságait kompenzáló tananyagok fejlesztése, amelyek szaktudományos szempontból is adekvátak. A 2009/2010-es és 2010/2011-es tanév egy-egy félévében két, magiszteri hallgatókból álló munkacsoporttal dolgoztunk a kolozsvári Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszéken egy olyan segédanyagon, amely egyszerre oldaná meg az új tanterv mellől hiányzó értelmezési segédlet, az oktatási folyamatból hiányzó oktatási segédlet és a készség- és képességközpontú nyelvtanoktatásra való áttérést „szabotáló” vizsgakimenet klasszikus taxonómiákat számonkérő gyakorlatának problémáját.

A projekt a jelen közoktatási helyzetben mindenképpen egy provokatív vállalkozás (hiszen ilyen típusú oktatási segédanyag hiányában lehet arra hivatkozni,

hogy a tanterv értelmezése megengedi a korábbi ismeretközpontú nyelvtanítási hagyománynak az elmúlt 100 évben jelentősen nem változott formában való továbbélését; kényelmi szempontok, tanári inercia és oktatásfelügyeleti szervek egyaránt ezt támogatják), és kísérleti jellegű olyan értelemben is, hogy a modern szaktudományos eredmények hogyan építhetők be az oktatásba. Előadásom ezt a kérdést fogja néhány példa alapján körüljárni.

KISS RENÁTA MÁRIA

Az olvasás korai szakaszának online diagnosztikus mérési lehetősége

Kulcsszavak: *online, diagnosztikus, eDia, vizuális, differenciálás*

Az olvasási képesség problémájára az utóbbi években egyre nagyobb figyelmet szentelnek. A probléma meglétére mind hazai, mind nemzetközi mérések is rámutatnak.

Az általam fejlesztett mérőfeladat az olvasási folyamat alapját képező vizuális feldolgozás megértését, folyamatának részletesebb feltárását szolgálja, ötvözve a betűk vizuális és a hangok auditív hasonlóságát egy feladaton belül. A tesztet az eDia online platform segítségével valósítottam meg. A vizuális feldolgozást vizsgáló feladat mintegy kontrollfeladatoként jelenik meg a betű-beszédhang feldolgozást vizsgáló feladattípus. A két feladat felépítésében hasonló, egy auditív és egy vizuális hasonlóságot mutató betű (Justhné 1967; Fazekasné 2006) mellett egy, előbb említett szempontok szerint nem hasonló betű szerepel. A vizsgált személy négy válaszlehetőség között kattintással dönt. A vizuális ingerre alapuló feladat során videót alkalmazok, melyekben a betűk különböző időintervallumokban szerepelnek. A betű-beszédhang megfeleltetési feladatok során a vizsgált személy pusztán auditív ingerre támaszkodik.

A pilotmérést 2013 decemberében, általános iskola 1–4. osztályos tanulói körében végeztük. A vizuális ingerre alapuló feladatok hipotézisem szerint nemcsak a differenciálás esetleges deficitének megállapítására lesznek alkalmasak, a feladatokban a vizuális feldolgozás sebessége, illetve a válasz helyessége is együttesen játszik szerepet. Feltételezem, hogy ez a feladattípus összekapcsolhatóvá válik a gyors automatikus megnevezést mérő feladatokkal (Denckla, Rudel 1976).

KEGYES ERIKA

A gender-szerepek nyelvi megformálásának és tudatosításának eszközei a populáris műfajokban

Kulcsszavak: *gender-szerepek nyelvi megformálása, populáris műfaj, gendermarker, kliséktől való elszakadás*

Napjainkban egyre több gender-témákkal és gender-szerepekkel foglalkozó könyv jelenik meg, elsősorban a populáris műfajok keretein belül. Ezeket a könyveket (legalábbis a friss statisztikák szerint) előszeretettel veszik kezükbe az olvasók, hogy tájékozódjanak a nőiséggel, a nőiességgel/a férfiséggel, a férfiasággal kapcsolatos aktuális álláspontokról. A egyes műfajokban (pl. tanácsadó könyvek, pszichologizáló irodalom és reálszociológiai megközelítések) nemcsak ismeretterjesztő, hanem „tudatformáló” igénnyel fogalmazódnak meg a női és a férfi szerepek, illetve határozódnak meg a genderjellemzők. Az előadás azt vizsgálja, hogy mely nyelvi eszközök segítik hatékonyan a gendermarkerek bemutatását, reprezentálását és elfogadtatását a társadalom tagjai számára, illetve melyek azok a nyelvi eszközök és beszédmódok, amelyek a kliséktől való elszakadást segítik elő. A leggyakrabban használatos nyelvi (retorikai és szemantikai) jellemzők megállapításához az előadás a nyelvi sztereotípiák elméletét használja fel, és abból indul ki, hogy a gyakran használt nyelvi stratégiák kijelölik az aktuális értelmezési módokat. A vizsgálat korpuszát egyrészt népszerű ismeretterjesztő írások képezik, amelyek az utóbbi években jelentek meg külföldi vagy magyar szerzők tollából, másrészt a gender-érzékenyítés célját szolgáló „gendertudatos” tananyagok alkotják. A vizsgálat célja, hogy egybevegyük a különböző műfajok genderretorikai eszköztárát.

KISS RENÁTA MÁRIA – TÓTH ESZTER

Vizsgálat két nyelvészeti diszciplína határán. Pszicholingvisztikai és szövegnyelvészeti megközelítés a diákok képességeinek értékelése során

Kulcsszavak: *cloze-technika, dislexia, munkamemória, pszicholingvisztika, szövegnyelvészet*

Munkánk során egy, már lezajlott mérés eredményeinek háttérét elemezzük különböző nézőpontokból és különböző nyelvészeti területek segítségével. A mostani előadásunk alapját egy általános iskola 4. és 6. osztályos diákjainak munkamemóriabeli, olvasási és szövegértésbeli képességeinek tesztelése adta, melynek eredményeit pszicholingvisztikai és szövegnyelvészeti szempontból vizsgáltuk.

Az eredeti felméréshez Lukács és munkatársai kísérleti fázisú diszlexia szűrő tesztjét alkalmaztuk, mely részeredményeinek ismertetése után egyértelművé válik, miért emeltük ki a két szövegértést vizsgáló feladatot.

A két folyamatos szöveget a szemiotikai szemszögéből vizsgáltuk. Mivel adott az elliptikus forma, így a cloze-technikát használtuk. A cloze-technika alkalmazható „diagnosztikus eszközként a tanulók nyelvi megismerő képességének átfogó felmérésére, nyelvi (nyelvészeti) észrevételekre ösztönző eszközként a morfológiai és szintaktikai, a lexikai és stilisztikai szintre vonatkozóan [...]” (Benkes 1994).

Mivel ez a kettős megközelítés a tesztadatok újfajta értelmezési módját tárja elénk, így az eredeti mérési eredményeket több oldalról megközelítve, újszerű, a két diszciplínát ötvöző, eltérő alapokon nyugvó, mégis a teljesítmények differenciálását magyarázó eredményeket kaptunk.

A két kutatási terület összekapcsolása választ adhat nemcsak a gyermekekben lezajló pszicholingvisztikai folyamatokra, hanem indokolhatja az egyes itemek nehézségi fokait is.

KISS TÍMEA

Funkcionális alakzatvizsgálat A halottak élén című kötet versszövegeiben

Kulcsszavak: *alakzatvizsgálat, adjekciós alakzatok, kötetvizsgálat, kötetkompozíció*

Dolgozatomban az Ady-képet igyekszem árnyaltabbá tenni azáltal, hogy a költő különböző köteteiből vett minták alapján a funkcionális stilisztika elemzési módszerével vizsgálom az ismétléses alakzatokat, valamint az ezekből szerveződő alakzattársulásokat. Az alakzatok funkcióját és jelentésképző szerepét a kiválasztott kötetekre jellemző költői szövegekben elemzem. Azért lehet fontos ez a munka, mert napjainkban, túlságosan egyoldalúan szemlélve, sokan kiüresedett formának tartják Ady-költészetét. Ennek az ellenkezőjét igyekszem bizonyítani több szempontot is figyelembe vevő vizsgálattal. Az egyes alakzatok elemzésekor kitérek a szövegértelmezés, az újraolvasás nehézségeire is, amelyek sokszor vezetnek Ady költészetének félreértelmezéséhez mind az eredeti, mind pedig a műfordítás szövegek olvasásakor.

Munkámban a retorikai-stilisztikai, elsősorban az ismétléses alakzatok rendszerét elemzem Ady költészetének kiválasztott szakaszában. Azt kívánom bemutatni, hogy az alakzatok szerepének vizsgálatával hogyan lehet újraolvasni (értelmezni) az Ady-versek szövegét. Közismert, hogy Ady kötetei tematikus ciklusokba rendeződnek, ezek nemcsak az egyes versek összetartozását erősítik, hanem cikluson belüli és cikluson kívüli helyüket is kijelölik a kötetben belül.

Disszertációmban jelenleg Ady költészetének kései szakaszát vizsgálom, így az utolsó Ady által szerkesztett kötetre esett a választásom, azon belül is két versre: az utolsó előtti ciklust záró Tovább a hajóval és az utolsót záró Akkor sincsen vége című versre, melyek kapcsolatot teremtenek az Új versek szövegeivel. Míg az első két kötet megszerkesztettsége inkább esetlegesnek mondható, addig az Új versektől kezdődően rendkívül fontos szerepet kap a kötetkompozíció (vö. H. Nagy 2000: 186). Érzékelhető a tudatos szerkesztés megnyilvánulása: a kötetek címei három szóból állnak, a ciklusok témák szerint rendeződnek, ezeknek külön címet is ad a költő. E kötet is követi az említett szerkesztési elvet.

Előadásomban azt szeretném bemutatni, hogy Ady A halottak élén című kötetében mind a kötet, mind pedig az egyes ciklusok körkörös szerkesztésűek. Ezen belül az ismétléses alakzatok egyes fajtái, a fokozások, párhuzamok és ellentétek biztosítják a soha meg nem nyugvás gondolatának kifejezését. Az örökös vonzástaszítás körbezártsága adja a versek újraértelmezhetőségének lehetőségét.

KLAUDY KINGA

A fordítástudomány interdiszciplináris kapcsolatairól

Kulcsszavak: *fordítástudomány, terminológia, elszigetelődés, széthullás, terminológiai adatbázisok*

A fordítástudomány szoros kapcsolata a terminológia tudományával kézenfekvőnek tűnik, de mégsem az. Az előadás áttekinti a fordítástudomány jelenlegi állapotának néhány problémáját, és megvizsgálja, milyen haszna lehet a két tudomány együttműködésének. A fordítástudomány és a terminológia-tudomány közös vonása, hogy mindkettő harcol az önállóságáért. A fordítástudományban ez a küzdelem a 20. század második felében kezdődött, és igen sikeresnek mondható. Erről tanúskodik a fordítástudományi folyóiratok, konferenciák, doktori programok nagy száma. E sikertörténet azonban nem problémamentes. Az első probléma, hogy a fordítástudomány kivívta önállóságát a nyelvtudománnyal és az irodalomtudománnyal szemben, de egyben izolálódott is, eredményei nem hatnak a határtudományokra. A második probléma, hogy a fordítástudomány a nyelvi közvetítésnek egyre újabb területeit fogadja be kutatási tárgyként, bizonyítva ezzel, hogy dinamikusan fejlődik, és képes reagálni az új társadalmi igényekre, de fenyeget a fragmentáció, a széthullás veszélye. A harmadik probléma, hogy a technológia fejlődése következtében gyökeresen megváltoztak a fordítói munka körülményei, a szótárt forgató magányos fordító helyett terminológiai adatbázisokat használó csapatmunkás a kutatás alanya,

akinek egy kattintással feltárul a szavak mögötti világ, de ugyanezek az eszközök a megrendelők számára is elérhetők, tehát megszűnik a fordító egyeduralma az interlingvális és interkulturális kommunikációs eszközök felett. Mindhárom említett problémát enyhítheti a két tudományterület közötti szorosabb együttműködés. Az előadás ennek lehetőségeit vázolja fel.

KLIPPEL RITA Magyarok egymásról

Kulcsszavak: *interkulturális kommunikáció, sztereotípiák, nyelvi attitűd, magyar–magyar kapcsolatok, sztereotípiavizsgálat*

Kutatásom a magyar–magyar, azon belül is az erdélyi magyarok, illetve a magyarországi magyarok közötti interakciókkal foglalkozik. Vizsgálatom célja, hogy a magyar–magyar interakciók során felmerülő kommunikációs félreértések okát feltárja. Az okokat az interkulturális kommunikáció területén belül vizsgálom. Hipotézisem, hogy kilencven év alatt a politikai értelemben különböző nemzetállamokhoz tartozó magyarok és a magyarországi magyarok között létrejött különbségtudat, így beszélhetünk (ebben a kutatásban az erdélyi magyarokkal kapcsolatban) két különböző kultúráról, így az eltérő kultúrából fakadó félreértésekről is.

Előadásomban egy sztereotípiavizsgálat eredményeit mutatom be, melyet 20–25 éves kolozsvári, illetve szegedi egyetemistákkal végeztem. A vizsgálat során kérdőíves módszert használtam, valamint interjúkat készítettem. A vizsgálat résztvevőinek sztereotípiaképző tulajdonságokat kínáltam, melyekről el kellett dönteniük, melyik csoportra, mennyire jellemző az adott vonás, és válaszukat indokolniuk is kellett. Az eredményekből kirajzolódik a két csoport egymásról alkotott képe. A sztereotípiavizsgálat kiegészítéseként annak a felmérésnek az eredményeit is bemutatom, amelynek keretében erdélyi, illetve magyarországi magyarokat kérdeztem meg a tápos kifejezés jelentéséről.

KOLOS LILLA Módszertani és technológiai útkeresés az angol mint idegen nyelv tanításban egy egyetemi előkészítő program általános angolórán

Kulcsszavak: *angolt idegen nyelvként oktató műhely, tanulási stratégiák, akadémiai írás, olvasás, interkulturális beszélő*

A PTE ÁOK Nemzetközi Oktatási Központ Angol Programja az elmúlt 5

év során következetes innovatív munkába fogott, mivel hallgatói között megnőtt az olyan kínai, ujjgur és török hallgatók száma, akiknek motivációi, kulturális ismeretei, és tanulási stratégiái erősen eltérnek egy (idealizált) átlagos magyar középiskolásétól, aki egyetemi tanulmányokra készül.

Az egyetemi előkészítő év összetett feladat elé állítja az angolt idegen nyelvként oktató műhelyt: az angol nyelv oktatása nem önmagában való cél csupán, hanem eszköz is arra, hogy hallgatóinkat segítsük az egyetemi tanulmányok folytatásához szükséges tanulási stratégiák, akadémiai írás, olvasás, hallgatás és prezentációs készségek kialakításában, fejlesztésében, és nem utolsósorban abban, hogy sikeres interkulturális beszélővé váljanak. Ez utóbbi elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy egy nem angol nyelvű országban, Magyarországon folytatandó tanulmányaik során nyitottan és reflektáltan tudjanak közlekedni a különféle társadalmi közegekben (campus, akadémiai/mindennapi élet).

Az előadás egy a PTE ÁOK NOK 720 órás előkészítő kurzusára fejlesztett tananyag, illetve egy angol kurzuskönyv (Face2Face) lecke-adaptációjának példáin keresztül vizsgálja, milyen viszonyban áll elmélet és gyakorlat a kompetenciafejlesztés terén, akkor, amikor a legkülönbélebb készségeket nyelvórai kereteken belül integráltan kell fejleszteni nem anyanyelvi közegben.

KOVÁCS GABRIELLA

Iskolai nyelvhasználat a határon túl

Kulcsszavak: *kódváltás, kontaktusjelenség, iskolai nyelvhasználat, kisebbségi magyar nyelvváltozat*

A határon túli magyar nyelvben természetes jelenség a kölcsönszavak használata és egyéb interferenciajelenségek, ugyanakkor a formális nyelvi színtereken elvárt a magyar nyelvi normának megfelelő nyelvhasználat.

Az általam végzett kutatás helyszíne egy horvátországi magyar iskola, célja pedig az, hogy feltérképezze azokat az iskolában megfigyelhető nyelvhasználati sajátosságokat, amelyek a kétnyelvű közegből adódnak, továbbá összehasonlítsa az iskolai és iskolán kívüli nyelvhasználatot. A kutatás válaszokat keres többek között azokra a kérdésekre, hogy a határon túli iskolában vajon a magyar standardnak megfelelő nyelvhasználatot részesítik-e előnyben, vagy a tanórákon általános-e a kölcsönszavak használata, ha igen, az írásbeli produktumok esetében – például egy dolgozatban – elfogadott-e a kölcsönzött kifejezés.

Vajon az iskolai nyelvhasználatban milyen interferenciajelenségekkel találkozhatunk, mennyire használatosak a lexikális vagy jelentéskölcsönzések,

tükörkifejezések, hogyan jelenik meg a kódváltás a szóbeli megnyilatkozások során, és megjelenik-e a tanulóktól származó írásbeli megnyilatkozásokban.

A vizsgálat a diákok nyelvhasználatán kívül kiterjed a tanárok nyelvhasználatára is, illetve arra, milyen attitűddel viszonyulnak a kontaktusjelenségekhez: a tanár maga is használja, kijavítja, vagy nem reagál. Észlelhető-e bármi különbség az órai, valamint az órákon kívüli nyelvhasználatban?

Egy kérdőív segítségével sort kerítettem a vizsgált alanyok nyelvhasználati szokásainak feltérképezésére (nyelvi környezet, a második nyelv ismeretének szintje és használatának gyakorisága), ennek eredményeit összevettem a tanórai tapasztalatokkal.

KOVÁCS MÁTÉ

Weblapelemzés nyelvészeti szemszögből: módszertani megfontolások, kérdések és perspektívák

Kulcsszavak: *web, kutatómódszertan, korpusz, vizualitás, felsőoktatás*

Napjainkban egyre több nyelvészeti kutatás választja elemzendő korpuszként a webet, legyen az weblap, közösségi oldal (Facebook, Twitter), blog, portál vagy fórum. Az internetes korpuszok összeállításakor és vizsgálatakor azonban a kutató számos módszertani problémával szembesül. Milyen módszert alkalmazunk a web nyelvészeti szempontú elemzésére? Hogyan biztosítsuk a korpusz homogenitását? A web állandó változása következtében miként garantáljuk a kutatási eredmények megbízhatóságát? stb.

Jelen előadás a webes korpuszok közül a weblapelemzés néhány kutatómódszertani kérdésével foglalkozik. Megvizsgáljuk, hogy a különböző nyelvészeti megközelítések (pl. diskurzuselemzés, szociolingvisztika, pragmatika, multimodális elemzés) milyen lehetőséget nyújtanak a weboldalak elemzésére, kiemelve a szoros értelemben vett nyelvészeti elemzés mellett a különböző szemiotikai módok (nyelvi és vizuális) egymásra gyakorolt hatását is. Ezenkívül figyelmet fordítunk a korpusz összeállításának sajátosságaira, különösen a weblapok letöltésének, illetve archiválásának lehetőségeire. Továbbá az előadás arra a kérdésre is igyekszik választ keresni, hogyan tudjuk biztosítani a weblapokon végzett kutatások eredményeinek megbízhatóságát a webes tartalmak állandó változásának ellenére.

Jelen előadás az elméleti indíttatású megjegyzések alátámasztására és illusztrálására konkrét, főként magyar, francia és angol egyetemi weblapokon végzett korábbi kutatásokból hoz példákat.

LESZNYÁK MÁRTA – BAKTI MÁRIA

A fordítók és tolmácsok kulturális és interkulturális kompetenciája

Kulcsszavak: *fordító- és tolmácsolás, fordító- és tolmácsolás, interkulturális kompetencia, kulturális kompetencia, nyelvi közvetítés*

A fordítás és a tolmácsolás sikere nem csak a fordító vagy tolmács nyelvtudásától függ, hanem attól is, hogy a fordító mennyire ismeri a két kultúrát (hasonlóságokat és eltéréseket), amelyek között közvetít. A vizsgálat során fordító- és tolmácsoló intézetek képviselőit, valamint szakfordítókat, és tolmácsokat kérdeztünk arról, mennyire ítélik meg fontosnak az angol és a magyar kultúra ismeretét munkájuk, illetve a képzés során. Arra is kíváncsiak vagyunk, hogy a szakemberek véleménye szerint az angol és a magyar kultúra mely elemeit szükséges ismerni az eredményes munkavégzéshez. A vizsgálat során a következő kutatási kérdésekre kerestünk választ:

1. Milyen formában jelenik meg a kulturális kompetencia fejlesztése a fordító- és tolmácsoló képzésben?
2. Hogyan látják a fordítók és a tolmácsok a kulturális kompetencia szerepét a munkájukban?
3. Miben különböznek a fordítók és a tolmácsok a kulturális kompetencia terén?

A kutatás során a szakfordítók és tolmácsok között kérdőíves felmérést végeztünk, továbbá a fordító- és tolmácsoló intézmények oktatói körében is kérdőíveztünk azzal kapcsolatban, hogy milyen formában jelenik meg az interkulturális készség fejlesztése a képzéseikben.

Az eredmények segítenek annak feltárásában, hogy a kulturális kompetencia milyen szerepet játszik a nyelvi közvetítői kompetencia sikeres működésében. Képet kaphatunk arról, hogy gyakorló szakemberek milyen ismereteket és képességeket tartanak fontosnak az eredményes munkavégzéshez. Eredményeink a fordító- és tolmácsoló képzésben a tanterv tartalmának kialakításában közvetlenül hasznosíthatók.

LIEBHARDT ZSOLT

A MagyarOK I. kötetében megjelenő interkulturális, pszicholingvisztikai és pragmatikai tartalmak elemzése

Kulcsszavak: *magyar mint idegen nyelv, nyelvoktatás, interkulturalitás, pszicholingvisztika, pragmatika*

2013 nyarán megjelent egy új tankönyvcsalád első kötete, a MagyarOK I., amely a KER A1-A2 szintjéig juttatja el a magyar mint idegen nyelv tanulóit.

A kötet felhasználja az interkulturális nyelvészet, a pszicholingvisztika és a pragmatika legújabb eredményeit. Az így lehetővé tett módszertani megközelítések a tankönyv olvasmányaiban, feladataiban és hanganyagaiban, illetve a kötetet támogató kiegészítő anyagokban végig hangsúlyosan és konzekvensen jelen vannak. E kiegészítők egyik legfontosabb része a tanári kézikönyv, amely a különböző témák tanításánál az aktuálisan használt megközelítésre vonatkozóan releváns nyelvészeti információkkal és magyarázatokkal látja el a tanárokat

A tankönyv koncepciója, felépítése jelentősen eltér az eddig használt magyar nyelvkönyvektől, így folyamatos reflektálásra készíti a tanárt a tanulók aktuális tudásával, haladásával kapcsolatban.

Előadásomban, amely korábbi kutatásaim folytatása e témában (Külföldi nyelvtanulók attitűdjei a magyar mint idegen nyelv vonatkozásában. In: Hungarológiai évkönyv 14, ill. „Az vicces ez a kép, mert két ember ül valamilyen dzsungliban.” Magyar nyelvkönyv kritika külföldi tanulók beszéd- és írásprodukcióinak tükrében. In: THL2, 2012.), azt elemzem, hogy ezek az interkulturális, pszicholingvisztikai és pragmatikai tartalmak hogyan jelennek meg a gyakorlatban a nyelvórákon.

LIGETI-NAGY NOÉMI

Szövegkorpuszok pontosabb annotációja gépi elemzéshez

Kulcsszavak: *szófaji kategóriák, annotáció, korpusznyelvészet, gépi elemzés, főnévi csoportok*

Előadásomban azt a kérdést járom körül, hogy lehetséges-e a jelenleg a gépi elemzésekben általánosan használt szófaji kategóriarendszert úgy módosítani, hogy a mostaninál pontosabb keresési, elemzési lehetőséget biztosítson a korpuszokat kutatóknak kívánó nyelvészek számára. A gépi morfológiai elemzésben használt kategóriarendszer több esetben túl általános, bizonyos esetekben pedig külön kezel olyan jelenségeket, amelyeknek a megkülönböztetése szintaktikai viselkedésük alapján nem feltétlenül

indokolt. Vizsgálatom alapja egy olyan, rövid híreket tartalmazó szövegkorpusz, melyet az InfoRádió több évnyi anyagából állítottunk össze. Először a főnévi csoportok mondatokon belüli minél pontosabb elkülönítésére koncentráltam, majd a főnévi csoportoknak a mondatból való kiemelésével kapott mondatvázakat próbálom meg elemezni. A főnévi csoportoknak a mondat többi részétől való automatikus elkülönítéséhez szükséges jegyek adják a kulcsot az új és pontosabb szófaji kategóriák kialakításához.

LÓCSI DÓRA

Argumentációs technikák a reklámokban – interkulturális kontextusban

Kulcsszavak: *reklámnyelv, argumentációs technika, interkulturalitás*

Mindennapi életünk során gyakran találkozunk reklámokkal. Kutatók a marketing-kommunikációt a márka hangjaként értelmezik, amelynek segítségével a márka párbeszédet kezd és kapcsolatot épít a fogyasztókkal, így a reklám tulajdonképpen a társadalmi kommunikáció sajátos formája, amelynél üzenetet juttatnak el a fogyasztóhoz, akár több országba is. Azonban nem mindig sikerül a különböző kultúrákban megjelenő reklámokat ugyanazzal az üzenettel, értékekkel közvetíteni, mivel sok esetben kell számolni a szocio-kulturális tényezőkkel. Emiatt felettébb érdekes összehasonlításra ad lehetőséget az angol, német és magyar nyelvű reklámszövegek vizsgálata. Kutatásom tárgyát amerikai, angol, német és magyar reklámok képezik. A reklámkommunikáció az információ továbbításán túl mindig a befolyásolására, meggyőzésére irányul, és a reklámok főként nyelvi megformáltsággal igyekeznek hatást gyakorolni a befogadóra. Kutatásom célja, hogy megállapítsa, milyen különbség mutatkozik különböző országbeli reklámok argumentációs technikájában.

LUKÁCS ANDRÁS

Ahány nyelv, annyi útikalauz?

A szerzői hang az angol és a magyar nyelvű útikönyvekben

Kulcsszavak: *útikalauz, szerzői hang, eredeti, fordítás, különbségek*

Bár az útleírásokhoz viszonyítva jóval ritkábban, néha az útikönyvekben is történik utalás a szerző jelenlétére. Előadásomban az erre a szerzői jelenlétre utaló nyelvi eszközöket vizsgálom angol nyelven írt útikönyvekben, azok magyar fordításaiban, valamint eredetileg magyar nyelven írt útikönyvekben.

Milyen eltérések tapasztalhatók ugyanazon műfaj különböző nyelvű szerzői

hangjai között? Az útikönyv esetében a műfaj vagy a nyelv határozza meg inkább a szerzői hangot megjelenítő nyelvi eszközöket? Milyen interferenciák mutatkoznak a magyar fordításokban?

Ezekre a kérdésekre igyekszik választ adni az elemzésem. A vizsgálat eredménye egy kis adalék ahhoz a kutatáshoz, amelynek célja, hogy feltárja az angol és magyar nyelvű útikönyvek nyelvhasználata közötti stiláris különbségeket, és választ adjon arra a kérdésre, hogy a mai fordítások tekintettel vannak-e a magyar útikönyv műfajának hagyományaira.

MAGYARI SÁRA

Kultúratanítás a magyar mint idegen nyelv oktatásában

Kulcsszavak: *kultúra, idegen nyelv, regionális nyelv, román, magyar*

A kompetenciaalapú idegennyelv-tanuláshoz ma már hozzárendeljük az interkulturális kompetencia fogalmát is. A nyelvtanítás fontos feladata, hogy „minél több helyzetben és minél könnyebben szót értsünk más nyelvet beszélőkkel” (Holló 2008, 9). A megértés nem csak grammatikai, lexikai tudás függvénye; sokszor a kulturális különbségek is nehezítik a kommunikációt. Ezeket a különbségeket a nyelvtanárnak fel kell ismernie, tudatosítania kell, majd áthidaló megoldásokat alkalmaznia.

Előadásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy milyen eljárásokat, lehetőségeket és módszereket alkalmazhatunk, amikor román anyanyelvűek számára tanítjuk a magyar nyelvet és kultúrát. Ehhez szükséges egy olyan kultúrafogalom kialakítása, amely túlmutat „az intellektuális és művészi teljesítményekre összpontosító” magas kultúra fogalmán (Szili 2003, 23). Ebben a megközelítésben bármely szokás, társadalmi szerveződés, mentalitásbeli különbség stb. fontossá válik.

Az interkulturális kommunikatív kompetencia kialakítása és fejlesztése nem könnyű feladat, de nem is lehetetlen. Saját gyakorlatomban fontos szerepet szánok az attitűdváltoztatásnak is. Gyakran visszahalljuk magyar–román viszonylatban a nyelv(ek)re, közösség(ek)re vonatkoztatott sztereotípiákat. Véleményem szerint a nyelvtanár feladata ezeknek az előítéleteknek a fokozatos leépítése is, illetve tudnia kell, mi érinti kényesen hol az egyik, hol a másik beszélőközösséget.

Előadásomban ennek lehetőségeit és eljárásait fogom bemutatni.

MÁR ORSOLYA

Névtan az anyanyelvi oktatásban

Kulcsszavak: *iskolai nyelvtan, névtani ismeretek alkalmazása, interdiszciplinaritás, módszerek, eljárások*

Napjaink egyik legfontosabb pedagógiai feladata az anyanyelv oktatása. Előadásomban be szeretném mutatni, hogy hogyan jelenik meg az V–VIII. osztályos magyar nyelvtan tanításában a névtan. Az első részben a magyar nyelv tanításának kezdeteit tekintem át röviden, amellyel az a célom, hogy megvizsgáljam, hogyan is alakult ki a mai iskolai nyelvtan.

Az új, alternatív tantervek sok változást hoztak a nyelvtan tanításában is. Több lehetőséget kínálnak a tanár számára, az onomasztikai ismereteket lehet akár önálló egységként, akár a jelentéstan tanítását követően alkalmazni. A gyerekek gyakran esnek abba a hibába, hogy nem tudják összekapcsolni a különböző tudományágakat. A névtan segítségével rávilágíthatunk az interdiszciplinaritás (pl. ragadványnevek a történelemben, beszélőnevek különböző irodalmi művekben, szülőföldünk jobb megismerése a helyneveken keresztül stb.) fontosságára. Mindezek mellett reflektálni szeretnék a névtan fontosságára a gyerekek identitástudatának és magyarságtudatának erősítésében.

Előadásomban a névtani ismeretek elmélyítésére és alapos begyakorlására szeretnék gyakorlati példával is szolgálni (kooperatív módszerek, projekt módszer használata a nyelvtan tanításában stb.), néhány konkrét, különböző nehézségi fokú és típusú feladatsort bemutatni.

MARTHY ANNAMÁRIA

A nők és a férfiak kérésstratégiái különböző szituációkban

Kulcsszavak: *gendernyelvészet, szociolingvisztika, modalitás, kérésstratégiák, nyelvhasználat*

A nők és a férfiak más-más szerepet töltenek be a társadalomban, ebből adódóan nyelvhasználatuk is eltér egymástól sok tekintetben. Az utóbbi évtizedek kutatásai többek között kiderítették, hogy a férfiak többet káromkodnak, a női beszédben több udvariasságra törekvő kifejezőeszköz található. A nők és a férfiak eltérő nyelvhasználatával ma már nagyon sok fórumon foglalkoznak. Ha az internetes keresőkbe beírjuk a női beszéd szókapcsolatot, a google kb. 170.000 találatot ad. Ezek

közül sok honlap párkapcsolati problémák megoldását szeretné segíteni azzal, hogy felhívja figyelmünket a másik nem beszédének eltérő voltára, stratégiákat tanít a másik nem kommunikációjának könnyebb megértésére. Vannak olyan internetes oldalak is, amelyek kurzusokat ajánlanak nőknek, hogy megtanuljanak úgy beszélni, mint a férfiak, ezáltal pedig sikeresebbé váljanak az üzleti életben. Kérdőíves kutatással igyekeztem felmérni, hogy a válaszadók milyen eszközökkel kérnek meg hozzájuk közel, illetve távol álló személyeket bizonyos cselekvések végrehajtására. Kíváncsi voltam arra, hogy milyen eltéréseket találok a két nem kommunikációjában a modalitás tekintetében.

MÁRTON EMESE

Magyart mint idegen nyelvet tanuló orvostanhallgatók grammatikai és pragmatikai hibái

Kulcsszavak: *magyar mint idegen nyelv, interjú, nyelvoktatási módszer, kommunikatív kompetencia-fejlesztés, szaknyelvoktatás, magyar orvosi szaknyelv*

Előadásomban a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen 2012-től bevezetésre került Klinikai magyar (szak)nyelvoktatásban alkalmazott módszerről és eredményeiről lesz szó. Az orvostanhallgatóknak harmadévesen kórházi belgyógyászati gyakorlaton kell részt venniük, melynek során kommunikálniuk kell a betegekkel magyar nyelven (anamnézis felvétele). Két és fél év alatt kell elsajátítaniuk a hallgatóknak olyan nyelvi eszközöket, amelyek lehetővé tesznek egy alapszintű orvos-beteg konverzációt, vagyis az alap orvosi terminológiát. A legnagyobb kudarcot a nyelvórán elsajátítottak valós orvos–beteg szituációban történő alkalmazásának jó esetben nehézsége, rossz esetben képtelensége okozza. Ennek áthidalására vezették be a Klinikai magyar óra elvégzésének egyik előfeltételként valós, kórházban elhangzó, a diákok által betegekkel készített interjúk felvételét és lejegyzését.

Az előadásomban a módszert és a módszer eredményeként létrejött, orvostanhallgatók által készített interjúk manuális átíratának elemzését mutatom be. Az interjúk során felmerült grammatikai, valamint pragmatikai hibákat kódolva és feldolgozva, ezek gyakoriságát és nemzetspecifikus jellemzőit, valamint ezek lehetséges okait tárom fel. Bemutatok néhány fejlesztési feladatot, mely segítheti ezen hibák számának csökkentését, kiküszöbölését.

MEGGYESNÉ HOSSZU TÍMEA – LESZNYÁK MÁRTA

A tanulásban akadályozott gyermekek idegennyelv-tanulásának aktuális kérdései Magyarországon

Kulcsszavak: *tanulásban akadályozott tanulók idegennyelv-tanítása, idegennyelv-tanulás intézményi megvalósulás, tanárképzés és továbbképzés a nyelvtanításban*

A köznevelési törvény szerint Magyarországon a tanulásban akadályozott tanulók számára a hetedik évfolyamtól lehetővé kell tenni az idegennyelv-tanulást. A nyelvtanítást vagy nyelvtanárok, vagy felsőfokú nyelvvizsgával rendelkező gyógypedagógusok végezhetik.

Tapasztalataink szerint e népszerűség idegennyelv-tanulásának jellegzetességeiről nagyon kevés elméleti és gyakorlati tudás áll rendelkezésre, ezért a tanítás megszervezése és lebonyolítása is feltehetőleg nagy kihívást jelent, akár nyelvtanár, akár gyógypedagógus végzi azt. Feltételezzük, hogy a gyakorló szakembereknek taneszköz és módszertan terén is segítségre lenne szükségük, ezt azonban meg kell előznie egy olyan vizsgálatnak, amely a jelenlegi helyzetet tárja fel. Ennek érdekében Csongrád megyei nagyvárosok speciális iskoláiban kérdőíves felmérést végeztünk, amelynek célja annak feltérképezése volt, hogy hogyan valósul meg az idegen nyelv tanítása ezekben az intézményekben. Vizsgálatunk során arra kerestük a választ, hogy milyen nyelvet, milyen formában és milyen képesítésű pedagógus tanít a gyerekeknek. Emellett kíváncsiak voltunk arra is, milyen eszközöket és milyen módszereket alkalmaznak a pedagógusok munkájuk során, honnan származnak módszertani ismereteik (akár a nyelvtanításra, akár a tanulásban akadályozott gyermekekre vonatkozóan), mely eszközöket és módszereket tartják a legeredményesebbnek, milyen problémákkal szembesülnek, és milyen téren lenne a legnagyobb szükségük segítségre.

Eredményeink azt igazolják, hogy sem a gyógypedagógusok, sem a nyelvtanárok nem kapnak segítséget ehhez a sajátos feladathoz sem a képzés, sem pedig a munkavégzés során, ezért elsősorban saját találékonyságukra, illetve kollégák tanácsaira támaszkodnak a hétköznapiak során. A sikeres munkavégzés érdekében fontos lenne a pedagógusok módszertani képzésének és továbbképzésének megszervezése, illetve módszertani segédeszközök fejlesztése és terjesztése.

MÓZES DOROTTYA

Gender, rassz és nyelv a posztkolonialista irodalomban

Kulcsszavak: *gendernyelvészet, rassz, identitás, posztkolonializmus, afrikai irodalom, dialógus*

Kutatásom célja annak feltárása, hogy a posztkolonialista irodalomban milyen szerepeket töltenek be a nők, és hogyan használják fel a nyelvet identitásuk megalkotásához. Posztkoloniális regények képezik az elemzés alapját: Monica Ali Brick Lane, Tsitsi Dangarembga Nervous Conditions stb. A posztkolonialista írónők tudatosan alkotnak új gender szerepeket és identitást, szubverzív módon használják fel a tradicionális és a koloniális gender konstrukciókat. A kutatás alapvető módszere: a dialóguselemzés, a női szereplők hogyan teremtik meg változó identitás konstrukciójuk nyelvi alapjait. Feltérképezem a nők rendelkezésére álló nemi szerepeket és tereket, valamint azt, hogy ezekről a különböző férfi és női szereplők, ill. a narrátor milyen képet alkotnak. Előadásomban megvilágítom: egyrészt az ún. „dupla oppresszió” (rasszizmus és szexizmus) hogyan korlátozza a harmadik világbeli nők társadalmi és diszkurzív lehetőségeit, másrészt a többnyelvűség miként tágítja ki lehetőségeiket. Különösen izgalmas a nyelv (többnyelvűség) és az identitás közötti kapcsolat vizsgálata a tradicionális nemi szerepeknek ellenálló nők esetében. A szubverzív nemi szerepeknél a nyelv kreatív használata ugyanis alapvető fontosságú az identitás meghatározásában és legitimálásában. Végül bemutatom, hogy a privát és a publikus szférában a női identitást és nyelvhasználatot milyen különbségek jellemzik (nők dialógusa egymás között vs. nők és férfiak közötti dialógusok).

NAGY JÁNOS

A tematikus szakasz elemeinek helyváltóztatása magyarról németre fordított szépirodalmi szövegek bekezdéseiben

Kulcsszavak: *téma, topik, réma, fókusz, pro-drop, kohézió, mondatperspektíva*

Előadásomban magyar szépirodalmi szövegek bekezdéseit hasonlítom össze fordításaikkal. Azt vizsgálom, hogy hová kerülnek a tematikus szakaszok elemei a fordítás következtében. A mondatrészek sorrendjét a szintaktikai és szemantikai szabályok mellett a pragmatika határozza meg. A magyar mondatok teljesebben leírhatók, ha a topik (téma) fogalmát vesszük alapvetőnek (É. Kiss 1978). A német mondatok egyrészt topik, másrészt szubjekt prominensek (Schmidt, U.A. 1987). A

magyar mondat kezdő tematikus szakaszában az elemek sorrendjét Behrens (1982) szerint az alany (given +/-, definit +/-, élő +/-) tulajdonságai határozzák meg. A funkcionális mondatperspektívát figyelembe véve Bassola (2001) mondat szinten veti egybe a magyar és a német mondatrészek sorrendjét a kontrasztív nyelvészet eszközeivel. Ezen elméleti alapvetésekből kiindulva kívánom a mondatperspektíva változását fordított szövegeken elemezni. Előadásomban a mondatnál nagyobb egységeken (bekezdéseken) vizsgálom, ill. vetem egybe a magyarról németre fordított mondatok tematikus szerkezetét. A vizsgálathoz felhasznált korpuszt magyarról németre fordított szépirodalmi művek (regények, regényfejezetek vagy novellák) kezdő bekezdései adják.

Egyrészt arra a kérdésre keresem a választ, hogy hová kerülnek a magyar mondat tematikus szakaszának elemei a német fordításban, másfelől figyelembe veszem azt, hogy a szövegkohéziót létrehozó ismétlődő elemek: névmások, anaforák és kataforák, valamint a tartalmi egyezést, hasonlóságot biztosító kontiguitás (Brinker 1988) is befolyásolja a tematikus szakasz elemeinek sorrendjét.

NAGY JUDIT

Az angol nem anyanyelvi változatainak érthetősége: normák, attitűdök és a hallás utáni szövegértés viszonya

Kulcsszavak: nemzetközi angol, érthetőség, szövegértés, attitűd, norma

A nemzetközi kommunikációban gyakran nem anyanyelvi beszélők kommunikálnak egymással. Általános vélekedés, hogy az akcentusos beszéd megnehezítheti az érthetőséget, és negatív attitűdök társulhatnak hozzá. Kutatások cáfolták, hogy az akcentusos beszéd feltétlenül nehezen érthető, rávilágítva arra, hogy egyes fonetikai jegyei akár segíthetnek is az érthetőséget (Deterding és Kirkpatrick 2006). Egyes kutatók szerint nem anyanyelvi beszélők esetében az érthetőségnek kellene előtérbe kerülnie az anyanyelvi változatokon alapuló normák helyett, főként olyan hangtani jegyek esetében, melyek elsajátítása nehézséget jelent a nyelvtanulók számára (Jenkins 2000, Trouvain és Gut 2001, Munro 2008). A felsőoktatásban részt vevő hallgatók gyakran találkoznak az angol különféle változataival, így számukra különösen fontos ezen változatok érthetősége.

A kutatás a felsőoktatásban (English for Academic Purposes) vizsgálja az angol mint nemzetközi nyelvhez kötődő normák és attitűdök, illetve a hallás utáni szövegértés közötti kapcsolatot, figyelembe véve a beszélők hallás utáni szövegértési készségeit, melyet sztenderdizált teszttel mér. A vizsgálat hangsúlyt fektet a beszédhang szerepére, mely információt nyújt a diskurzuson belüli szerkezetéről

és viszonyokról, az ismert és új információról, segítve ezzel a hallottak megértését és értelmezését. Az adatgyűjtés során kérdőíves módszerrel mérjük nem anyanyelvi beszélők hangmintái alapján a beszéd érhetőségét, illetve a kapcsolódó attitűdöket és normákat. Az adatokat statisztikai módszerekkel vizsgáljuk.

NAGY SÁNDOR ISTVÁN A fordítások a „szövegek szövetsége”

Kulcsszavak: *romániai magyar műfordítás, műfordítói lexikon*

Lászlóffy Aladár 1988-ban a bukaresti Kriterion könyvkiadónál jelentette meg nagy jelentőségű kötetét, melynek címe: Szövegek szövetsége. A romániai magyar műfordítás 1945 utáni korszakának egy fejezetét mutatom be előadásomban. A témát az adja, hogy két éve kezdődtek el a magyar irodalomtörténet igen fontos lexikonjának munkálatai, készül a „Magyar műfordítói lexikon (1945–2010)”. Előadáson bevezetőjében ismertetem a „Magyar műfordítói lexikon (1945–2010)”-hoz kapcsolódó kutatómunka eddigi eredményeit. A lexikon megírásának munkálatai 2011-ben kezdődtek Papp Andrea és Vihar Judit vezetésével. Az én feladatom a határon túli műfordítók adatainak összegyűjtése. Eddig a romániai magyar műfordítók adatait gyűjtöttem, az állomány 80%-ban kész, következik a szócikkek megírása. 2014-ben több magyar műfordító évfordulóját ünnepeljük, ennek kapcsán ismertetem munkásságukat. Lászlóffy Aladár mellett Hervay Gizella, Kemény Katalin műfordítói tevékenységét is bemutatom.

ORTUTAY KATALIN A francia polgári forradalom nyelvi ideológiája és a kisebbségi nyelvek

Kulcsszavak: *nemzeti identitás, nyelvi kisebbségek, kisebbségi jogok, nyelvi norma, diglosszia*

A francia polgári forradalom teljesen új alapokra helyezte olyan alapvető társadalmi fogalmak jelentését, mint nemzet, haza, egy és oszthatatlan köztársaság, nemzeti nyelv. A forradalom nagy jelentőségű nyelvpolitikai fordulópontot hozott a regionális (kisebbségi) nyelvek szempontjából. A király nyelve – a francia – a Szabadság, az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata, a Köztársaság nyelvévé vált. A demokratikus és republikánus elvek köré szerveződő nemzet a haza új fogalmát alkotta meg, az új eszméknek új szavak és kifejezések kellettek. A francia forradalom

valójában egy olyan állami nyelvpolitikai modellként működött, amely később több európai ország számára mintául szolgált. A győztes polgárság a nyelvet, a francia nyelvet természetesen, új típusú polgári nemzete jelképének tekintette. A forradalom sikere a nemzet egységén múlt, a nemzetnek viszont egységes nyelvre volt szüksége. Több millió francia azonban saját, vernakuláris nyelvét beszélte és használta az informális kommunikációban. Ebben az időszakban is (nem csupán a monarchia alatt) társadalmi kétnyelvűség, diglosszia jellemezte a nyelvhasználatot. A történészek szerint három szakaszra osztható forradalom különböző módon érvényesítette a kisebbségi nyelvekkel kapcsolatos ideológiáját.

Előadásomban ezt a periódust kívánom röviden áttekinteni a jelentős, nyelvhasználatra vonatkozó törvények tükrében.

PAPP ANDREA

A jó munkához (fordításhoz) idő kell?

Kulcsszavak: *angolszász gyermekirodalom, műfordítás, magyar fordítók*

A műfordítással kapcsolatban nagyon sokszor tehetjük fel a következő kérdéseket: Mit fordítunk? Hogyan kerülnek a fordító kezébe a művek? Ki a megrendelő? Van-e valamilyen fordító politika? Ezek a kérdések szinte hatványozottan merülnek fel gyermekirodalmi művek fordításánál, hiszen a gyermek sokkal jobban befolyásolható, így nem mindegy, milyen művet adunk a kezébe. Angolszász gyermekirodalmi művek fordítása kapcsán két teljesen ellentétes jelenségre lettünk figyelmesek: nevezetesen mind a XIX., mind a XX. században megjelent műveket vagy csak több évtizeddel, vagy néhány évvel az eredeti megjelenése után ültették magyarra. [Például L.M. Alcott: *Little Women* (1868), első magyar fordítás Altay Margit: *Négy leány* (1923); vagy R. L. Stevenson: *The Treasure Island* (1883), első magyar fordítás Kürthy Emil: *A kincses sziget* (1887)]. Ennek többféle oka is lehet, és mindenképpen összefügg a fent említett kérdésekkel. Az előadás célja: megpróbálni valamilyen elfogadható magyarázatot találni e jelenségekre, példákkal illusztrálva a két ellentétes tendenciát.

PELCZ KATALIN

Mindent a fülnek?

A hallás utáni értés nyelvi inputjának felhasználási lehetőségei

Kulcsszavak: *a halláskészség helye és szerepe a MID tananyagban, a MagyarOK 1. hanganyagának felhasználási módjai, a hallásértés fejlesztésének gyakorlatban megjelenő komponensei*

Az előadás arra kíván rámutatni, miként állítja a MagyarOK tankönyvcsalád a nyelvi tudatosság kialakításának szolgálatába a halláskészség fejlesztését.

A hallás utáni értés fejlesztése a magyar mint idegen nyelv tananyagaiban eddig nem kapott hangsúlyos szerepet, pedig e készség fejlesztése komoly kihívást jelent diáknak és nyelvtanárnak egyaránt. Nemcsak azért, mert ez a célországban folytatott mindennapi kommunikáció egyik leggyakrabban használt készsége, hanem azért is, mert fejlesztésének számos módja és formája bevonható az oktatásba. A hallás után kapott nyelvi input nagymértékben hozzájárul a természetes fogalmazásmód és az autentikus nyelvi panelek elsajátításához, amennyiben a magyarórán is fokozott figyelmet fordítunk rájuk.

A MagyarOK tananyaghoz tartozó több mint két és fél órányi hanganyag célja sokrétű. Nemcsak a hallásértés fejlesztésére épülő feladatok épülnek rá, hanem fókuszáltan segítik a szó- és kifejezéstanulási folyamatokat, egyes feladatok esetén ellenőrzésként használandók, nyelvtani struktúrák bevésését segítik, illetve iskolázzák a kiejtést és az artikulációt.

Az előadás a tananyag koncepciójának vonatkozó szegmenseit mutatja be, a hallásértés fejlesztésének gyakorlatban megjelenő auditív, szemantikai, szintaktikai, pragmatikai és kognitív komponenseit, valamint a feldolgozás feladattípusait.

PUSZTAI-VARGA ILDIKÓ

A versfordítás kulturális vonatkozásai

Kulcsszavak: *versfordítás-korpusz, kulturálisan kötött nyelvi elem, fordítási megoldás, fordítói norma, előzetes kutatói megfigyelés*

Előadásomban egy háromnyelvű versfordítás-korpusz kvalitatív és kvantitatív elemzésének következtetéseire építve járom körbe a versfordítás kulturális vonatkozásait. Kutatásomban 160 finn vers 160 magyar és 160 angol célnyelvi fordításaiban vetem össze a kulturálisan kötött nyelvi elemek fordítási megoldásait.

A vizsgálat abból az előzetes kutatói megfigyelésből indul ki, miszerint a versfordítás kultúráközvetítő tevékenység, amelyben az egyéni kreativitáson túl kulturális kötöttségek is befolyásolják a fordítási megoldásokat, illetve a konkrét vizsgálandó korpuszra vonatkozóan előzetes megfigyeléseim alapján a finn versek magyar fordításai kreatívabb és a célnyelvi olvasóközönséghez jobban közelítő fordítási megoldásokat hívnak elő, mint ugyanezen forrásversek angol fordításai. A szövegnyelvészet és a kultúrakutatás paradigmáinak ötvözésével a kutatás célja feltárni a műfordító és a fordításkutató kulturálisan kötött helyzetét és ennek hatását a fordítási és a kutatási folyamatra. A kutatás eredményeként igazolást nyert mindkét előzetes kutatói megfigyelés, rávilágítva a versfordítás kulturális beágyazottságára, valamint a két fordítási kontextusra visszavezethető eltérő fordítói normák meghatározó erejére. Előadásomban szövegpéldákon keresztül illusztrálom, hogy a választott fordítási megoldások a szöveg felszínén milyen stilisztikai eltéréseket eredményeznek a két fordítási irány esetében.

ROBIN EDINA

Nyelvi babona a fordításban

Kulcsszavak: *nyelvi babona, nyelvszokás, határozói igeneves szerkezet, fordítási norma*

Nyelvi babonáknak nevezzük a nyelvhasználati „tévHITEKET”, amelyek helytelennek kiáltanak ki olyan nyelvi eszközöket, amelyek a nyelv rendszere szempontjából teljesen kifogástalanok, és összhangban állnak a nyelvhelyesség elveivel (Szepessy 1986). Jelen tanulmány a nyelvi babonák között is élen járó határozói igeneves állítmányi szerkezet vizsgálatával arra kíván rávilágítani, hogy a fordítók vitás esetekben nem kívánnak kockáztatni: a nyelv felhasználói által elfogadott, aktuális nyelvszokásnak megfelelően fogalmazzák szövegeiket (Pym 2010). Annak vizsgálatára, hogy a fordítók vajon élnek-e a határozói igeneves mondatszerkesztés lehetőségével, vagy a nyelvi babona hatására kerülnek a szerkezet használatát, a szórakoztató irodalom műfajába tartozó, angoltól fordított, illetve eredetileg is magyar nyelven íródott modern regényekben, összehasonlító korpuszon vizsgáltam a szerkezet előfordulásának gyakoriságát. A kutatás eredményei rávilágítottak arra, hogy a magyar írókkal szemben a „babonás” fordítókra még inkább jellemző a kockázatkerülés egy olyan nyelvi eszköz tekintetében, amelynek használata vitatott, és nem egyértelmű a magyar nyelvhasználatban. A fordítási norma, azaz a fordítók által rendszeresen alkalmazott fordítói megoldások (Toury 1995) tehát kerülnek a gyakran vitatott nyelvi eszközök használatát, így a forrásnyelvi szöveg interferenciájának és a normalizációs törvénynek hatására olyan célnyelvi fordítási szöveg születik (Károly

2007), amely sajátos nyelvi mintázatokkal rendelkezik, és különbözik az eredetileg is magyar nyelven született írásművektől (Laviosa 2009).

ROSTÁS ÉDUA

Magyar nyelv oktatása multikulturális iskolai környezetben

Kulcsszavak: *többsz nyelvű oktatási környezet, magyarnyelv-oktatás, anyanyelv, migráció, szórványmagyarság*

Az előadás központi témája a magyar nyelv definiálási problémáinak, eltérő szerepeinek bemutatása multikulturális iskolai környezetben. Az Európai Unió csatlakozás, valamint Magyarország migrációs stratégiájának részeként a közoktatásban az anyaországi diákok mellett más tagállamokból és harmadik országokból (EU-n kívülről) érkező tanulók is részt vehetnek, ami heterogén, többsz nyelvű oktatási környezetet eredményez. Ennek következtében a magyar nyelv anyanyelvi, környezeti vagy közvetítő nyelvi funkciót is betölthet egyszerre ezekben az osztályközösségekben, így a definiálása is nehezebbé válik a gyermekek számára.

Az Együttthaladó V. projekt célja a migráns gyermekek magyar nyelvi és interkulturális kompetenciájának fejlesztése pályaorientációra fókuszáló, tartalomalapú magyarnyelv-oktatási segédanyagokon keresztül, melyeket multikulturális környezetben, általában olyan két tannyelvű (magyar–angol, magyar–kínai) iskolákban kerül kipróbálásra, ahol a közvetítő nyelv a magyar. A program kontrollcsoportjának tagjai pedig az ausztriai szórványban élő magyar gyermekek. Az előadás bemutatja a programban részt vevő tanulóknál tapasztalt értelmezési problémákat, valamint rávilágít arra, hogy fontos szerepe van a fogalmak meghatározásának az identitás és jövőkép kialakításában, mely elősegítheti a migráns diákok továbbtanulását, sikeres pályaválasztását és tágabb, társadalmi környezetbe való integrációjukat.

SÁROSDY JUDIT

Kultúra közvetítése közmondásokon keresztül

Kulcsszó: *közmondás, kultúra, fordítás, földrajz, életvitel*

Az előadásban a közmondások, szólások fogalmának meghatározása után kitérünk arra, hogy az ezen közmondások és szólások által kifejezett bölcsességek hogyan változnak attól függően, hogy milyen földrajzi környezetben születtek. Ebből következik, hogy ezen szólások és közmondások fordítása komoly kihívást jelent.

Érdekes kutatni ezen különbségek kulturális hátterét. Például az angolok "Life is not all beer and skittles" (Az élet nem csupa sör és teke) közmondása magyarul így hangzik: „Az élet nem fenékgig tejfel.” Érdekes rávilágítani arra, hogy az angoloknál miért a sör jelenti a jólétet, a magyar nyelvben pedig a tejföl. A szólások és a közmondások között formális és informális kifejezések is egyaránt előfordulnak.

Az utóbbira példa a "kick the bucket (fölrúgja a vödöröt)", a magyar nyelv pedig ezt a kifejezést a következőképpen használja: „feldobja a talpát” vagy „beadja a kulcsot” vagy „elpatkol”. Az előbbire pedig jó példa a "harm watch harm catch" közmondás, (kb.: Aki bajt keres, meg is találja), ami magyarul így hangzik: „Aki másnak vermet ás, maga esik bele”.

A közös bölcsességek tartalma azonos, de a kifejezésmódot meghatározza a földrajzi és a kulturális környezet.

SÁROSI–MÁRDIROSZ KRISZTINA–MÁRIA Az erdélyi (szak)fordítóképzés néhány aspektusa

Kulcsszavak: *nyelvi kompetencia, fordítói kompetencia, hivatalos nyelv, oktatáspolitikai, fordítói piac*

Előadásomban az erdélyi (szak)fordítóképzés néhány kérdésével szeretnék foglalkozni. Céloom felvillantani mindazon problémákat, amelyeket a Sapientia EMTE fordító szakos hallgatóinak oktatása és felkészítése során tapasztaltam, és folyamatosan tapasztalok. Sok hallgató azzal az elvárással iratkozik be erre a szakra, hogy az egyetemi évek alatt sor kerül az idegen nyelv (angol vagy német nyelv) ismeretének fejlesztésére, illetve a román nyelv elsajátítására. Ez az egyik oka annak, hogy a felkészítés során számos olyan problémával találkozunk, amely hátráltatja a megfelelő fordítói kompetenciák elsajátítását és fejlesztését, a szakfordítói készségek kialakítását. Előadásomban szeretnék arra is kitérni, hogy miként lehetne úgy képezni fordítókat, hogy azok később az erdélyi magyar fordítói piacon megállják helyüket szakfordítóként és hivatalos fordítóként, hiszen a helyi viszonyok között erre van a legnagyobb kereslet pillanatnyilag. Hogy ez megvalósulhasson, szükséges a környezeti nyelv, esetünkben a román nyelv magas szintű ismerete már az egyetemre való beiratkozás pillanatában. Ez pedig azt jelenti, hogy az aktuális oktatáspolitikai az erdélyi magyar felsőoktatásban is érezteti hatását. Előadásomban szeretném bemutatni, hogy miként függ össze a nyelvi és fordítói kompetencia a szaknyelvi és szakmai kompetenciával, illetve hogy mindezek az összefüggések miként befolyásolják a hallgatók későbbi fordítói piacon való elhelyezkedését. Továbbá kitérnék arra, hogy milyen lehetőségek lennének a hiányosságok kiküszöbölésére és a problémák megoldására.

SCHIRM ANITA

Diskurzusjelölők határon innen és túl

Kulcsszavak: *diskurzusjelölő, stigmatizáltság, fókuszcsoport, töltelékszó, diskurzuselemzés*

A hagyományos leíró nyelvtanoknak és nyelvművelő munkáknak, illetve az iskolai oktatásnak köszönhetően a diskurzusjelölők egy részét, különösen az oralításban gyakran használatosakat (pl. a hát, a persze, a szóval és az ugye elemeket) a nyelvhasználók beszéd-töltelékeknek tartják, és stigmatizálják. Ezt a megbélyegzést eddig főleg interjúkkal (Szabó 2012) és kérdőívezéssel (Schirm 2011) igazolták. A fókuszcsoportos eljárás (Síklaki 2006, Vicsek 2006) bevonása a vizsgálatba azonban még tovább árnyalja a diskurzusjelölőkkel kapcsolatos attitűdökről való eddigi ismereteinket, a módszerrel ugyanis sokkal hitelesebben ismerhetjük meg a nyelvhasználóknak a diskurzusjelölőkről való vélekedéseit, az egyes elemeknek tulajdonított funkciókat, továbbá a hozzájuk kötődő nyelvi babonák és sztereotípiák gyökereit.

Előadásomban két szegedi és két nyitrai fókuszcsoportos beszélgetés eredményeit ismertetem. A négy fókuszcsoportban összesen 35 fő vett részt, egyetemi dolgozók, valamint humán és reál szakos egyetemi hallgatók. Az előadásban egyfelől azt mutatom be, hogy az osztálytermi kommunikáció két szereplője, a tanár és a diákok hogyan vélekedtek ugyanarról a funkcionális szóosztályról, másfelől pedig a magyarországi és a határon túli adatközlők nyelvi attitűdjében megfigyelhető különbségek okaira próbálok magyarázatot adni.

SCHMIDT ILDIKÓ

A külföldiekre vonatkozó integráció szabályozásának változásai Magyarországon

Kulcsszavak: *magyar társadalomba való integráció, szabályozás, bevándorló, munkaerőpiaci elhelyezkedés, nyelvoktatás*

Az elmúlt évben Magyarországra lényegesen több külföldi érkezett, mint korábban. Köztük vannak, akik továbbvándorolnak, sokan pedig megpróbálnak új életet kezdeni hazánkban.

A bevándorlók sikeres magyarországi érvényesüléséhez, munkaerőpiaci elhelyezkedéséhez elengedhetetlenül fontos a magyar társadalomba történő integrációjuk. A beilleszkedés során központi szerepet játszik a magyar nyelv ismerete, amely kulcsot ad a kultúra, a szokásrendszer és a hagyományok megismeréséhez.

Mindezekon keresztül a bevándorlók elsajátíthatják a magyar társadalmat szervező alapértékeket, az emberek egymás közötti viszonyainak mozgatórugóját.

Széles körben ismeretes, hogy az integráció egy olyan kétoldalú folyamat, amely során a fogadó államnak kötelezettsége formális jogokat biztosítani a bevándorlók számára, a bevándorlóknak pedig az alapintézményekben (munkavállalás, oktatás, lakhatás, egészségügy, szociális háló stb.) való részvételen keresztül kötelezettségük integrálódni a befogadó államba.

Előadásomban a magyar szabályozás változását vizsgálom a nagy nemzetközi integrációs trendek tükrében. Azon belül a nyelvoktatás és az interkulturális bevezető kurzusok alakulását három dokumentum alapján, vagyis a 1997. évi CXXXIX. törvény és a végrehajtásáról szóló 25/1998. (II. 18.) Kormányrendelet, illetve ennek módosítása a Menekéjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény és a kapcsolódó 301/2007 (XI. 9.) Kormányrendelet, valamint az 1698/2013. (X. 4.) Kormányhatározattal elfogadott Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió a 2014–2020 ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai tervdokumentum alapján.

SERMANN ESZTER

Definíció típusok a terminológiai adatbázisokban

Kulcsszavak: *terminológiai adatbázis, adatkategóriák, ISO szabványok, definíció, fogalmi struktúrák*

A terminológiai adatbázisok olyan elektronikusan tárolt terminológiai adatok gyűjteményei, amelyek egy vagy több szakterület terminusait és a hozzájuk tartozó definíciókat tartalmazzák egy vagy több nyelven. A terminológiai adatbázisokban különböző adatkategóriákat találunk, például definíció, grammatikai információk, tárgykör, a fogalmi struktúrák megjelenítése, megbízhatósági kód, forrás, kontextus, amelyek információkkal szolgálnak a fő terminusra vonatkozóan. Az ilyen típusú adatbázisok egyik kulcseleme a definíció, hiszen a definíció írja le a terminus által megjelenített fogalmat. A megfelelő definíció nemcsak leírja a fogalmat, hanem el is helyezi azt a fogalmi rendszeren belül, meghatározza a fogalom helyét a kapcsolódó fogalmak viszonyában. A terminológiai definíciónak több típusa létezik (például analitikus, szintetikus, osztenzív stb.), amelyek sajátosságait mind a terminológiai szakirodalom, mind pedig a terminológiai munkafolyamatokra vonatkozó ISO szabványok részletesen meghatározzák.

Előadásom célja megvizsgálni, milyen terminológiai definíció típusok léteznek,

és ezen típusok részletes bemutatása spanyolországi terminológiai adatbázisokból és az Európai Unió többnyelvű IATE adatbázisából vett példák alapján. Kérdés, hogy a különböző definíciótípusok hogyan jelennek meg az adatbázisokban, hogyan jelenítik meg a fő terminus által jelölt fogalmat, és hogyan helyezik el a fogalmat a fogalmi rendszeren belül.

STURCZ ZOLTÁN

Brassai szerepe gazdasági szaknyelvtörténetünkben

Kulcsszavak: *nyelvtörténet, nyelvhasználat, szaknyelv, szaknyelvkotás, szaknyelvfelődés*

Brassai Sámuel elméleti nyelvészeti munkásságát és hagyatékát már nagyrészt feldolgozta és bemutatta a nyelvtudomány. Nyelvművelői szempontból is részben kortársai, részben az utókor sokat foglalkozott Brassaival. Konkrét nyelvalkotó és főleg szaknyelvkotó tevékenysége kevésbé feltárt, pedig ez irányú munkássága igen sokoldalú, mivel polihisztorként számos, egymástól távol álló tudományágat, egyben szaknyelvet művelt. A tudományágak között az egyik – a szakmatörténeti, gazdaságtörténeti szempontból jól feltárt – a gazdaságtudomány, amivel évtizedeken át foglalkozott. Ennek szaknyelvi világát bátran formálta, alakította, és egyben a témakörben alkotó szerzőtársait inspirálta is. Legismertebb gazdaságtudományi munkáin: a Bankismereten, A fiatal kereskedő arany ABC-jén túl mintegy negyven, tágabb értelemben vett gazdasági tárgyú művet, tanulmányorozatot, cikket írt részben tudományos, részben ismeretterjesztő jelleggel. Brassai a maga gazdasági szaknyelvét ugyanúgy, mint az általa művelt egyéb tudományág szaknyelvét, nyelvészeti alapelveinek – mondatközpontúságának –, sajátos stílusának, egyéni szóalkotási, mondhatni nyelvtechnológiai módszereinek megfelelően alakította. Történeti szakaszokra tagolható, szerteágazó műfajokra és különböző – szakírói, újságírói, elemzői, fordítói – szerepekre is bontható nyelvalkotó, szövegalkotó tevékenysége az erdélyi, de egyben a tágabb magyar gazdasági szaknyelvtörténet szerves részét képezi. Munkássága párhuzamba állítható a korabeli magyarországi művekkel is, és megállapítható, hogy művei – mind szakmatörténeti, mind pedig szaknyelvtörténeti szempontból – az egyetemes magyar kultúrtörténet és tudománytörténet kiemelkedő alkotásaiként tarthatók számon.

SULYOK HEDVIG

Gálna, pólé, ternyő: növénynevek egy 16. század végén keletkezett szótárban

Kulcsszók: *szókészlet, szótár, növénynév, reliktum*

A nyelvünkben élő növénynevek egy része ősi örökség, mások korai vagy későbbi jövevények, esetleg (tükör)fordításként keletkezett lexémák, de sok név született a népi képzelet nyomán is – hasonlat, metaforikus vagy leíró szemléletű megközelítés segítségével. Ezeket a szavakat éppen úgy rostálja az idő, mint szókészletünk egyéb elemeit: olykor elvesznek, máskor a perifériára szorulva élnek még egy darabig, de szép számmal akad olyan is, amelyik csak régi szótárakban, fűvészkönyvekben bukkan fel, s a mai olvasónak puszta betű- vagy üres hangsor marad. A nyelvész, etnográfus vagy kultúrtörténész azonban igazi kincsre bukkanhat, ha az egyes elnevezések keletkezéstörténetét, a névváltozatok alakulását, a névadás motivációit, egyszóval a név történetét boncolgatja.

Az előadás egy 16. század végén keletkezett szótár reliktumszerű növényneveiből vizsgál meg néhányat, összevetve azokat a közelmúltban megjelent Növénynevek enciklopédiája megfelelő szócikkeivel.

SZABÓMIHÁLY GIZELLA

A közös történelem mint fordítási probléma

Kulcsszavak: *fordítási probléma, közös történelem, történelmi események és személyiségek megítélése, történelmi személyiségek nevének írásmódja*

A mai Szlovákia területe az első világháború végéig a történelmi Magyar Királyság integráns részét képezte, azaz a szlovák és a magyar nemzet történelme közös volt. Számos kutatás bizonyítja azonban, hogy a szlovákiai magyarok és szlovákok körében egyes történelmi események és személyiségek megítélése diametrálisan eltérő (pl. az 1848/49-es forradalom, Trianon, az 1938-as bécsi döntés és következményei), s szlovák részről fenntartások fogalmazódnak meg (sőt bizonyos esetekben averzió is mutatkozik) egyes szavak, kifejezések használatával kapcsolatban. Ide tartoznak pl. a Felvidék vagy a Kárpát-medence tulajdonnevek. Egy másik jelentős problémakör a történelmi (s egyáltalán az 1918 előtt a mai Szlovákia területén is élt és működött) személyiségek nevének írásmódja, illetve ezzel kapcsolatban e személyek nemzetiségi hovatartozása.

Mindez problémaként jelentkezik a szlovák–magyar/magyar–szlovák (de

a szlovák–német irányú fordításokban is), mivel rendszerint ugyanazt a szöveget fordítatják le magyarra/szlovákra/németre, mint amely a szlovák/magyar befogadó számára készült, s az adott témakörrel kapcsolatos szlovák/magyar nézetet tükrözi. Az előadásban különböző szövegeken (tankönyvek, történelmi tárgyú tanulmányok, rezümék stb.) mutatom be a problémakört és a fordítói megoldásokat, különös tekintettel a tulajdonnevek írására és az explikálási lehetőségekre.

SZENTGYÖRGYI RUDOLF

Többsnyelvűség és kommunikáció a középmagyar kori Magyarországon. Újabb eredmények a boszorkányperek többsnyelvűségének vizsgálatában

Kulcsszavak: *boszorkánypere mint nyelvemlék, többsnyelvűség a középmagyar korban, tanúvallomás, forrás, beszéltnyelv-kutatás*

A középmagyar kori boszorkányperek mint nyelvemlékek egyre erőteljesebben vannak jelen a nyelvtörténeti kutatásokban. Számos olyan történeti jellegű kutatásnak válhatnak forrásaivá, melyeket korábbi nyelvemlékeink vizsgálata nem, illetőleg csak igen korlátozott mértékben tesz lehetővé. E kutatási szempontok között kiemelt helyen kell említenünk a történeti beszéltnyelv-kutatást, melynek vizsgálatát (ha áttételesen is) a peranyagok lejegyzett tanúvallomásai kínálják.

Korábbi vizsgálataim számos szempontból közelítették e forrásanyagot, mégis elsődlegesen a két-, illetve többsnyelvűség forrásaiként tekintettem e nyelvemlékekre. Ezen kutatásaim elsősorban teoretikus és rendszerező jellegű vizsgálatok voltak, továbbá jellemzően a hivatali két-, illetve többsnyelvűség vizsgálatát állították előtérbe. Ezúttal empirikusan, gyakorlati kommunikációs vizsgálati szempontok figyelembevételével tekintem át az anyagot.

Jelenlegi vizsgálatomban kizárólag a lejegyzett tanúvallomások anyagára – mint a korabeli beszélt nyelvhez legközelebb álló műfajra – szorítkozom. Megvizsgálom (a források kínálta lehetőségeken belül) a spontán többsnyelvűség (többsnyelvű kommunikáció) változatait és feltételeit. Kísérletet teszek a boszorkányperek természetes többsnyelvűsége kapcsán a középmagyar kor (a források hiánya és feldolgozatlansága okán a teljesség igénye nélküli) nyelvi térképének megrajzolására.

SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ

A magyarországi (német) nemzetiségi oktatás aktuális kérdései

Kulcsszavak: *nemzetiségi oktatás, nemzetiségi identitás, magyarországi kisebbségpolitika*

A magyarországi németek közössége, amely ma a Magyarországon élő 13 nemzetiség közül a második legnépesebb, és intézményeit, szervezeteit tekintve a legjobban szervezett, a kötelező iskoláztatás bevezetése óta szinte két évszázadon át rendelkezett anyanyelvű oktatási intézményekkel. Az anyanyelvű oktatás hagyománya a 20. század második felében, a kommunizmus idején szakadt meg – elsősorban politikai okokból. Ezzel egyidejűleg sorsfordító történelmi változások zajlottak le a magyarországi német közösségek életében: egyre gyakoribbá váltak a vegyes házasságok, erősödött a többségi (magyar) kulturális hatás, a hagyományosan német többségű településekről történő elvándorlás és az urbanizáció, vagyis egyszerre több tényező is az asszimiláció irányába hatott.

A jelenlegi magyarországi nemzetiségi oktatás szempontjából a hazai németség kiemelkedik a többi nemzetiség közül: a német anyanyelvi nevelés-oktatás Magyarországon az óvodától az egyetemig biztosított – beleértve a nemzetiségi óvodapedagógus- és tanárképzést is.

A szakdolgozat célkitűzése az volt, hogy a Veszprém megyei németek példáján keresztül, a vonatkozó szakirodalom és a jogszabályi keretek áttekintésével, ill. egy kérdőíves felmérés adatainak segítségével mutassa be a mai nemzetiségi oktatás lehetőségeit és eredményeit.

SZILVÁSI ZSUZSANNA

A norvégiai számik nyelvi jogai és nyelvhasználati gyakorlata

Kulcsszavak: *norvégiai számik, nyelvi jogok, nyelvhasználat, nyelvhasználati felmérések*

Előadásomban egyrészt a norvégiai őshonos számi népcsoport nyelvi jogait szabályozó törvényeket és egyéb jogi dokumentumokat, másrészt a Norvégiában élő számik nyelvhasználati szokásait kívánom bemutatni. A jogi háttér bemutatásánál hangsúlyt fektetek a diakrón aspektusra, kiemelve a számi kisebbség nyelvi jogaira vonatkozó szabályozásban bekövetkező pozitív változásokat. Emellett azonban a jelenlegi szabályozás kritikáját is megfogalmazom.

A számik nyelvhasználati szokásainak elemzésénél mindenekelőtt egy 2012-

ben publikált széleskörű norvég felmérés eredményeit használok fel, amelyek képet adnak a jelenlegi helyzetről. Ahhoz, hogy a vizsgált témában megállapítható legyen a tendencia, érdemes megnézni egy korábbi, 2000-ből származó kutatás eredményeit is. Mindezekon túl egyes vizsgálati pontoknál a saját, Norvégiában (2009-2010-ben Tromsøben és más észak-számi területen) végzett felmérésem és megfigyeléseim eredményeit is prezentálok.

Az előadásból megismerhetjük a norvég modell példaértékű vonásait és törekvéseit, de hiányosságait is, amelyek legszembetűnőbbben az ún. számi nyelvű közigazgatási területen belül és az azon kívül fekvő területek, valamint az egyes norvégiai számi csoportok között mutatkoznak meg.

SZOTÁK SZILVIA

A német–magyar nyelvi érintkezés hatásai az Őrvidéken

Kulcsszavak: *szétfejlődés, kétnyelvűség, nyelvi kontaktusok, kölcsönszavak, tájszavak, közmagyar eredetű szavak, helyi szóalkotások*

A határon túli nyelvi irodák tagjainak körében 2003 óta folyik a határon túli online adatbázis (Termini magyar–magyar szótár) gyarapítása minden Magyarországgal határos magyarlakta területen. Az idegen, többségében államnyelvi eredetű ht kölcsönszavakból összeállított szólista folyamatosan bővül őrvidéki részről is, s a 2008-ban végzett gyakorlati vizsgálatról már több konferencián szó esett.

A legkisebb Kárpát-medencei magyar szórvány már a 16. századtól nyelvzigetté vált, s mára négy településre szűkült. Peremhelyzetbe nem Trianon után, hanem jóval előbb került. Ugyanakkor az őrvidéki magyarság évszázadok óta érintkezett a körülötte élő német ajkú lakossággal és az általuk használt német nyelvvel is.

Politikai, másodsorban gazdasági és társadalmi változásoknak a következménye, hogy napjainkban az őrvidéki magyarság szóképzésében egyszerre vannak jelen: tájszavak, közmagyar szavak, ht eredetű szavak, azaz önálló szóalkotások 1918 után, s államnyelvi eredetű kölcsönszavak.

A kutatás során bebizonyosodott (kétnyelvű léthelyzetben a kölcsönzés szükségyszerű), hogy a kontaktuselemek aktív részesei az őrvidéki magyarok nyelvi repertoárjának, ugyanakkor a rendelkezésemre álló anyag (gyakorisági vizsgálat, őrvidéki adatbázis, egyéb írott szövegek, Csulak Róza életmű, internetes források) elemzése során azt szeretném bemutatni, hogy mi okból és milyen regiszterekben jelentek meg a kontaktuselemek, s részletesen elemzem, hogy a kölcsönszavak mely fajtái a legelterjedtebbek.

TAMÁSNÉ SZABÓ CSILLA

A deverbális igeképzők használati köre a XVI–XVIII. században az Erdélyi magyar szótörténeti tár adatai alapján

Kulcsszavak: *történeti szociolingvisztika, deverbális igeképzők, használati kör, írott és beszélt nyelvi kommunikáció emlékei*

Az Erdélyi magyar szótörténeti tár forrásanyagának minősége lehetőséget nyújt a szociolingvisztikai vizsgálatra. Előadásomban az adatanyag alapján megkíséreltem feltérképezni néhány deverbális igeképző használati körét. Két igeképző-csoportot vizsgállok, jelesen a cselekvő igék néhány képzőjének használati körét szembeállítom a szenvedő ige képzőjének használati körével. A kommunikációban különböző szituációs helyzetekben más-más nyelvi jeleket használunk. A beszélt nyelv egyik jellegzetes szituációja a tanúvallomás, erre a Szótörténeti Tárban gazdag példaanyagot találunk. Ugyanakkor az írásbeli kommunikáció emlékei már variáltabban is megjelennek a vizsgált adatanyagban. Az előadás során a magánlevelekben használt, személyes hangvétellű nyelvezetben, amely félúton van az irodalmi írásbeliség felé, valamint a jegyzőkönyvek és leltárok, inventáriumok írásakor használatos hivatali stílust képviselő nyelvben használt képzőket kíséreltem meg számbavenni. A vizsgálat során arra kívánok választ találni, hogy van-e eltérés az egyes képzők használatában a különböző kommunikációs szituációkban, s ha igen, ez milyen mértékű, van-e releváns különbség az egyes kategóriák között?

T. NAGY LÁSZLÓ

A virtuális–valós nyelvtanulás a közösség erejével

Kulcsszavak: *számítógéppel támogatott nyelvtanulás, idegen nyelvek tanulása, interaktív kommunikáció, közösségi nyelvtanulás, web 2*

Előadásomban a web 2-es környezetben elérhető nyelvtanulással kapcsolatos lehetőségekre, azok nyelvtanulásban betöltött szerepére koncentrálok. Különös tekintettel arra, hogy a web 2 által nyújtott eszközök és tartalmak milyen kapcsolatban állnak a különböző nyelvtanulási stratégiákkal. Hipotézisem szerint a közösségi nyelvtanulás számos esetben hatékonyabb a hagyományos (közösségen kívüli) – beépített vagy mesterséges intelligenciára támaszkodó, számítógéppel támogatott – nyelvtanulást segítő rendszereknél.

Ahogy az információs és kommunikációs technológia fokozatos fejlődésével és popularizálódásával a számítógép, a számítógépes multimédia, az e-learning majd

az internet fokozatosan egyre nagyobb teret nyert az oktatásban, úgy vált az internetet kommunikációs, interaktív és tartalomszolgáltató eszközként használó nyelvtanulás fokozatosan egyre elterjedtebbé. Ezt erősítette fel a web 2.0 megjelenése, amelynek révén robbanásszerűen megnőtt a népszerűsége a közösségi hálózatoknak és a médiamegosztó weblapoknak. Ennek ellenére – tekintve a technológia újszerűségét és folyamatos fejlődését – a közösségi tartalmak nyújtotta előnyök és hátrányok megítélése még távolról sem tekinthető kiforrottnak és egyértelműnek. Ezért alapvető feladat a web interaktív online közegében rendelkezésre álló, a nyelvtanulásban hasznosítható lehetőségek számbavétele.

Prezentációmban egyrészt szeretném keretbe foglalni, hogy a közösségi hálózatok által nyújtott verbális és multimédiás lehetőségek milyen formában jelennek meg és használhatók fel a nyelvtanulásban, másrészt néhány egyszerű kérdés megválaszolásán keresztül átgondolni a közösségi lehetőségek pozitívumait és negatívumait, valamint hatékonyságnövelő tényezőit.

TÓDOR ERIKA MÁRIA

Kié az iskola?

Nyelvi tájkép és nyelvhasználati szokások erdélyi magyar tannyelvű iskolákban

Kulcsszavak: *iskolai nyelvi tájkép, kétnyelvűség, nyelvi magatartás, nyelvi attitűd, nyelvválasztás*

Az iskolai tér az emberi együttlétezés sajátos, szervezett, kitüntetett csomópontja. Brown, D. Kara (2012) szerint az oktatás színterének nyelvi és tartalmi elrendeződése az adott „oktatási tér” rejtett tantervét képezi, és híven tükrözi az intézmény többé-kevésbé tudatos nyelvi ideológiáját is.

Az iskolai nyelvi tájkép mindazon vizuális nyelvi megnyilvánulások összességét jelöli (hirdetőtábla, tabló, táblakép, szemléltető eszközök, multimédia stb.), amelyek ezen tér kommunikációs elvárásait, igényeit szolgálják. E nyelvi tájkép, ugyanakkor a hivatalos nyelvi ideológiák helyi értelmezéseinek vizuális nyelvi megnyilvánulásai.

Acsaládinvelésmellett az iskolai oktatás és környezet játsszik legmeghatározóbb szerepet a nyelvi viselkedés és attitűdök alakításában. Éppen ezért az iskolai térben észlelhető nyelvi magatartás különböző aspektusai, a (tan)nyelvhasználat milyensége, a nyelvválasztási stratégiák, nyelvi attitűdök stb. jelentős mértékben meghatározzák az egyén nyelvi szocializációját, míg a nyelvi regiszterek ritkulása, a nyelvi hiány újratermeli a jelenséget.

Előadásomban a különböző nyelvi környezetben működő magyar tannyelvű

iskolák nyelvi tájképének sajátosságait elemzem a nyelvi magatartással és nyelvi attitűdökkel összefüggésben. A bemutatásra kerülő észrevételeket, következtetéseket, a helyszíni látogatások (megfigyelések), a tájkép dokumentálása, valamint diákokkal készített fókuszcsoportos beszélgetések, tanárokkal és adminisztrációs személyzettel készített interjúk alapján fogalmazom meg.

Az iskolai nyelvi tájképkutatás lehetőséget biztosít a tudatosan vállalt, valamint a spontán, közösségi nyelvhasználat összetett megértésére.

TÓTH ESZTER

Nyelvészek az igazságszolgáltatásban.

Névtelen fenyegető levelek nyelvi profiljának összehasonlítása

Kulcsszavak: *komplex elemzés, kriminalisztika, fenyegető levelek, profilalkotás, szövegnyelvészet*

Az alkalmazott nyelvészet interdiszciplináris jellege miatt nem lepődünk meg, ha még az igazságügyi eljárásokban is hasznát veszik a nyelvészeknek. Az előadásomban az alkalmazott nyelvészet ezen ágával foglalkozom, kutatási témám az igazságügyi szövegnyelvészet, és névtelen fenyegető levelek összehasonlítását mutatom be.

Két névtelen dokumentumot állítottam párhuzamba egy vélt gyanúsított saját aláírásával hitelesített levelekkel. A szóban forgó két levelet soha nem vetették össze, két teljesen külön ügyként kezelték. Céлом volt, hogy megvizsgáljam a leveleket, és megállapítsam az egyezőségi szintjüket, ezzel bizonyítva vagy cáfolva az azonos szerzőséget.

Az elemzéshez szükséges módszer: Nagy (1980) komplex elemzési technikájának megfelelően öt szintet vizsgáltam: a todalékolást (pl. felszólító mód helyes használata), szóhasználatot (pl. szövegezési hasonlóságok a levelekben), mondatszerkesztést (pl. mely mondatfajták a legjellemzőbbek az egyes levelekben), fogalmazást és helyesírást (melyek a levelek helyesírási típushibái). Az egyes szintek értékeléséhez viszont már nem Nagy könyvét használtam – hiszen a nyelv egy dinamikus változó rendszer, így az abban lévő ismérvek már elavultak –, hanem ahol lehetett a nemzetközi szakirodalomra támaszkodtam – lásd. Coulthard 1998, 2004; Eagleson 1994; Tiersma–Solan 2004. Ezen ismérvek alapján látványosan össze lehet hasonlítani különböző írásos szövegeket, és ez most sem lett másképp. Az elemzésem megerősítette ugyan, hogy a két névtelen levél egy szerzőtől származik, ám cáfolta, hogy az ismert szerző írta volna őket.

TÓTH SZERGEJ

Oroszországi diglosszia és bilingvizmus. Bevezetés

Kulcsszavak: *diglosszia, bilingvizmus, zsargon, nyelvpolitika*

Előadásomban történeti áttekintés szeretnék tenni a Kijevi és Moszkvai Rusz (írásban és az egyházi életben funkcionáló) orosz–egyházi szláv diglossziáról, a középkori Moszkóvia nyelvéről, az orosz Birodalom nyelvi térképéről, végül a Szovjetunió sajátos diglosszia jelenségéről, a „szovjet birodalmi nyelvről” és a zsargonról.

TÓTH-KOCSIS CSILLA

A verbális agresszió

Kulcsszavak: *verbális agresszió, agresszív érzelmek*

A verbális agresszió és a nyelv és agresszió kurzusok hallgatói a szemináriumi foglalkozásokon mélyen elítélik a verbális agresszió minden formáját, miközben – megfigyelésem szerint – a mindennapokban ezt természetes módon használják. Előadásomban a következő kérdésekre keresem a választ: tisztában vannak-e a hallgatók a verbális agresszió megjelenési formáival, a mögötte lévő agresszív érzelmekkel, illetve verbális agresszióhoz sorolható elemek használata során maguk az agresszív érzelmek megjelennek-e.

UHRIN ERZSÉBET

A magyarországi szlovákok kommunikációjának néhány összefüggéséről

Kulcsszavak: *Magyarország, nemzetiség, szlovákok, nyelvhasználat, szociolingvisztika*

Az előadás a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete nyelvészeti kutatóprogramjából közöl részleteket, különös tekintettel a szlovák–magyar kétnyelvűség kérdéseire. A dolgozat szociolingvisztikai elemzés, mely nyelvhasználati kérdőív, interjú, résztvevő megfigyelés és dokumentumelemzés alapján mutatja be a szlovák nemzetiség nyelvhasználatát Magyarországon a 21. század elején. A vizsgált kommunikációs szférák: a család, baráti és ismeretségi kör, munkahely, szabadidő, kulturális és közélet, mindennapi élet. A tanulmány kivonat a kutatás eredményeiből és következtetéseiből.

A magyarországi szlovákság másodnyelv-domináns kisebbség. Az empirikus szociolingvisztikai kutatási eredmények alapján megállapíthattuk, hogy – ugyan eltérő színvonalon és gyakorisággal – létezik és használatos napjainkban is a szlovák nyelv írott és szóbeli változata a kultúra mindhárom alaprétégeiben Magyarország szlovákok lakta településein. A legelterjedtebb a nyelvjárás, annak ellenére, hogy drasztikusan csökken a nyelvhasználók száma. Az irodalmi szlovák nyelv napjainkban az értelmiség munkanyelve, az iskolában, a tanórákon, a kulturális rendezvényeken használt nyelv. Az utóbbi időben azonban egyre gyakrabban van jelen a nemzetiség közéleti-politikai rendezvényein és a tudományos és ismeretterjesztő programokon.

A magyar nyelv meghatározó, uralkodó volta, dominanciája a kommunikáció minden szintjén elvitathatatlan, a szlovákra a másodnyelv-szerep a jellemző. A magyarországi szlovák nyelv fejlődésének jelen tendenciái ugyanakkor az ambivalens nyelvi helyzet, az egyidejű progresszió és regresszió mellett a közösségi nyelvhasználat terjedését prognosztizálják a jövőben a családi nyelvhasználat erőteljes visszaszorulása mellett.

VUKOV RAFFAI ÉVA

A szociolingvisztikai alapismeretek szerepe a kisebbségi tanítóképzésben

Kulcsszavak: *szociolingvisztikai szemléletmód, anyanyelvnevelés, kettősnyelvűség kialakítása*

Azokban a különleges helyzetekben, amikor az anyanyelv a tágabb közegben kisebbségi nyelvként jelenik meg, másként alakul az anyanyelv helyzete, a hozzá fűződő nyelvi attitűdök és a nyelvhasználat maga is. Ezzel együtt az anyanyelvi nevelés módszertanának is tükröznie kell az adott nyelvi helyzetet, olyan elemekkel kell számolnunk a tantárgy oktatása során, amelyek egy nyelvileg nagy mértékben homogén közösségben nem biztos, hogy felmerülnek.

Előadásomban az anyanyelvi tantárgypedagógia – de ezzel együtt a célzott, alsós korosztály tanterveinek, tankönyveinek kialakítására vonatkozó – szociolingvisztikai szemléletű megközelítés érveivel, megvalósítási lehetőségeivel foglalkozom. Kétnyelvű környezetben, kisebbségi nyelvet használva, speciális feladatok ellátására kell felkészíteni a jövőbeli tanítókat. A tankönyvek – legyen szó akár magyarországiakról, akár esetünkben szerbiai kiadásúakról – szövegeinek nyelvezete, azaz a sztenderd magyar nyelvváltozat nagy eltérést mutat a vajdasági alsó tagozatos gyerekek nyelvhasználatához képest.

A szociolingvisztikai szemléletmód számos olyan kérdést vet fel, amelyek a nyelvi nevelés során fogalmazódnak meg. Már magának az előíró attitűdnek leíróval való felcserélése lehetőséget nyújt a különböző egymás mellett élő minőségek, formák, jelenségek együttes elfogadására, a bipolaritás létjogosultságának hangsúlyozása lehetőséget nyújt a különböző nyelvváltozatok, nyelvi változók megfelelő kezelésére, a hozzájuk kötődő elfogadó attitűd kialakítására.

WIRT PATRÍCIA

A köznyelvben váltakozó e-ző és ö-ző morféma: egy kérdőíves vizsgálat eredményei

Kulcsszavak: *köznyelv, nyelvjárás, kérdőív, adatközlők, alakváltozatok*

A mai magyar köznyelvben azok a szavak, amelyekben a zárt *ë-t* és a nyílt *e-t* megkülönböztető nyelvjárásokban *ë-t*, az *ö-ző* nyelvjárásokban pedig általában *ö-t* ejtenek, nagyobb arányban nyílt *e-vel* szilárdultak meg, például *ember, gyerek, megy*. Akadnak kivételek, amelyeknek a labiális változata rögzült, például *sör, tejföl, vödör*. Ezeknek az illabiális alakváltozatai csak az erősen *e-ző* nyelvjárásokban élnek. Vannak viszont *e ~ ö* váltakozást mutató morféma is, amelyek a mai napig kétféle alakban léteznek a sztenderd nyelvváltozatban, a beszélt és az írott nyelvben egyaránt. Érdeemes megvizsgálni, hogy mennyire szabad váltakozás ez egy-egy beszélő nyelvhasználatában is.

Előadásomban egy kérdőíves vizsgálatot mutatok be, amellyel felmértem, hogy a válaszadók az *e-ző* vagy inkább az *ö-ző* alakváltozatokat használják gyakrabban saját bevallásuk szerint. A különböző életkorú, nemű és iskolázottságú adatközlők válaszaiból megtudható, hogy a változatok közül melyik az elterjedtebb, és hogy mely alakok esetében jelölték meg közel egyenlő arányban az *ö-ző* és az *e-ző* tagját a párnak. A kérdőív kitöltőinek meg kellett adniuk a születési- és a jelenlegi lakhelyük nevét. Ezekből az információkból kiderül, hogy mely dialektusok lehetnek hatással az adatközlő nyelvhasználatára, ami befolyásolhatja, hogy melyik morféma variánsokat részesíti előnyben.

Szerkesztette:
Benő Attila
Fazakas Emese
Katona Hajnal Tünde
Zsemlyei Borbála

Tördelte:
Katona Hajnal Tünde

A XXIV. MANYE-KONGRESSZUS TÁMOGATÓI

